
Bareel

driemaandelijks tijdschrift over migranten

- Het migrantenbeleid in Nederland
- Arbeidskaarten en -vergunningen
- Interview met Sameer J.A. Radhi
- Het rapport van de Koninklijke Commissaris

jg. 12 nr. 47 - april 1990
60 fr.

V.U.: Fr. De Gregorio, Kleine
Breestraat 34 - 3500 Hasselt

BAREEL

een uitgave van v.z.w.
V.O.CO.M.

Hoofdredacteur: Emiel Vervliet
Vaste medewerkers: Piet Van Avermaet, Eliane Peytier, Franca De Bruyne, Mark Maes, Koula Terkessidis, Pol Kongs, Lode Van Looek.

Samenstelling: V.O.CO.M.

Foto's: archief Bareel, buurtwerk Meulenbergh, Kon. Commissariaat.

Tekeningen: Guido Holemans

Druk: De Wrikker, Berchem

Redactie en administratie:

Bareel
Poststraat 156, 1030 Brussel.
02/217 11 14

Abonnementen:

Abonneren kan door overschrijving van 300 fr. op rekeningnummer 001-0967311-06 met vermelding 'jaarabonnement Bareel'.

Editoriaal

Het redaktiesekretariaat van Bareel verontschuldigt zich voor het uitblijven van dit nummer en hoopt dat de praktische problemen waar we mee te maken kregen, uit de weg geruimd zijn. Lezers reageerden op het uitblijven van het tijdschrift, sommigen voorzichtig, anderen ongeduldig of nieuwsgierig. Maar Bareel leeft nog.

Bareel regelmatig laten verschijnen en plaats bieden aan aktuellere informatie over de migrantensektor, dat beogen we. Het voor de ingewijden goed gekende VOCOM-Kort wordt namelijk vanaf volgend nummer in Bareel geïntegreerd.

Door de explosieve groei van de migrantensektor en de aandacht die beleidsmakers en publiek aan migranten geven, stijgen ook de informatiebehoeften. De redactie van Bareel is dan ook van mening dat een gespecialiseerd tijdschrift geen overbodige luxe is, maar een nuttig werkinstrument voor de brede sociaal-kulturele sektor. Voorwaarde nummer één is dat het blad leesbaar is, goed oogt en plaats biedt voor meningen, standpunten of oordelen, kortom ook een forum voor discussie kan zijn. De sektor kan wat reflexie over werk en werkvormen best gebruiken.

Bareel kan ook altijd een steuntje gebruiken door de medewerking van geïnteresseerden. Aarzel niet spontaan je medewerking op te dringen, je ideeën op papier of diskette te ventileren of een plaatsje in de redactie op te eisen. Denk er eens aan.

INHOUD

De problematische verhouding tussen verblijfs- en arbeidsreglementering blz. 3

Het novemberrapport van de Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid blz. 8

Interview met de Imam van het C.I.C. over de Hoge Raad voor de Islam blz. 12

Het Nederlands migrantenbeleid blz. 15

Gemeentelijke migrantenprojecten blz. 19

Diskussie over concentratiescholen blz. 21

Johara, opleidingsproject voor werkloze migrantenmeisjes blz. 23

Diskussietekst over burgerrechten en nationaliteit blz. 25

Dokumentatie blz. 27

VERBLIJFSREGLEMENTERING EN TOEGANG TOT DE ARBEIDSMARKTVOOR VREEMDE WERKNEMERS

Rol van de tewerkstelling in de verblijfswetgeving

Een belangrijk uitgangspunt van de wetgeving inzake binnenkomst en verblijf van vreemdelingen is dat een vreemdeling slechts welkom is in de mate dat hij participeert aan het economisch leven en hij zo weinig mogelijk ten laste komt van de staat.

1. Binnenkomst en kort verblijf

Hiervoor moet de vreemdeling ondermeer beschikken over voldoende middelen van bestaan. Door het wettig

kunnen uitoefenen van een beroepsactiviteit, o.a. omdat men over een arbeidskaart beschikt of over het recht om in België te werken (vb. EG-onderdanen), voldoet de vreemdeling aan deze voorwaarde. Mogen werken in België is echter geen voldoende noch noodzakelijke voorwaarde om recht te hebben op binnenkomst en kort verblijf.

2. Verblijf en vestiging

In principe moet de Minister van Justitie een individuele machtiging verlenen tot het verblijf of de vestiging. Beschikken over voldoende middelen van bestaan of over het recht om in België te werken, kan hierin een rol

spelen, maar de verblijfswetgeving laat de Minister hierin vrij: een vreemdeling die het recht heeft in België te werken via het bezit van een arbeidskaart, vanuit het buitenland verkregen van de bevoegde Gewestminister, heeft niet van rechtswege toegang tot het definitief verblijf in België.

Daarnaast hebben heel wat immigranten het recht om in België te verblijven zonder machtiging van de Minister van Justitie. Het gaat dan vooral om gezins hereniging. De bestaansmiddelen spelen hierbij geen rol tenzij voor de gezinshereniging met studenten, of voor de gezinshereniging van gehandicapten die in normale omstan-

Een werknemer die niet uit de E.G. komt en in België wil werken, moet over een arbeidskaart beschikken. De werkgever moet een arbeidsvergunning bezitten. De reglementering is vrij kompleks en bevat veel uitzonderingen o.a. voor bedienaars van erediensten, sportlui, journalisten.

Een woordje uitleg bij de verschillende documenten:

- **Arbeidsvergunning:** om een werknemer van vreemde nationaliteit te werk te stellen dient de werkgever over een arbeidsvergunning te beschikken, tenzij de werknemer reeds een arbeidskaart A of B geldig voor de sektor in casu bezit. De arbeidsvergunning geldt voor een beperkte periode, meestal één jaar. Automatisch wordt aan de werknemer een arbeidskaart B toegekend.

Omwille van de immigratiestop worden deze vergunningen in principe niet langer toegekend, tenzij de nationale arbeidsmarkt dergelijke werknemers niet kan leveren.

- **Arbeidskaart B:** laat de werknemer van vreemde nationaliteit toe gedurende een beperkte periode, meestal één jaar, bij een bepaalde werkgever of in een bepaalde bedrijfstak te werken.

- **Arbeidskaart A:** laat de werknemer toe voor onbeperkte periode en voor gelijk welke werkgever te werken. Ze wordt toegekend als er een min of meer hechte band met België bestaat.

- de werknemer heeft een aantal jaar in België gewerkt (meestal volstaat drie jaar)

- de vreemdeling verblijft (in de regel) vijf jaar regelmatig en ononderbroken in België

- de echtgenoot en kinderen van een onderdaan van een E.G.-lidstaat of van een niet E.G.-er die zelf recht heeft op een arbeidskaart A.

- de vreemdeling voldoet aan de voorwaarden om de Belgische nationaliteit door keuze te verkrijgen.

De toekenning van deze vergunningen behoort tot de bevoegdheden van de gewesten. Voor het Vlaamse gewest is dit de dienst Migratie van de administratie voor Economie en Werkgelegenheid van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

digheden geen recht op gezinshereniging zouden hebben.

3. Verwijderingsmaatregelen

Omwille van onvoldoende bestaansmiddelen kunnen enkel vreemdelingen in kort verblijf uit het land verwijderd worden. Illegale tewerkstelling is expliciet een reden tot een bevel om het grondgebied te verlaten.

Een vreemdeling die over een verblijfs- en vestigingsvergunning beschikt, kan evenwel om deze reden niet teruggewezen of uitgezet worden. Bovendien kan de Raad van State de verwijderingsmaatregel opschorten als de vreemdeling effectief tewerkgesteld is in België, tot de Raad over het beroep dat ertegen is ingediend, heeft beslist. De Raad kan dit doen als hij van oordeel is dat dadelijk het land moeten verlaten de vreemdeling een moeilijk te herstellen nadeel zou berokkenen. Het verliezen van zijn job zou zo'n reden kunnen zijn.

Arbeidswetgeving

In principe moet de toelating tot de arbeidsmarkt verkregen worden alvorens de buitenlandse werknemer naar België komt. De Belgische arbeidswetgeving staat fundamenteel onverschillig t.o.v. het verblijfsstatuut van deze buitenlandse werknemer. Nergens wordt voor de toelating tot de arbeidsmarkt een geldig verblijfsstatuut vereist.

Op deze principiële onverschilligheid bestaan echter uitzonderingen. De arbeidsreglementering kent in verschillende gevallen het recht op toegang tot de arbeidsmarkt toe aan buitenlandse werknemers die reeds in België verblijven. Men wordt deze toegang soms zelfs gemakkelijker gemaakt (geen ondertekening modelovereenkomst, geen geneeskundig onderzoek, voorlopige tewerkstelling is mogelijk).

Deze uitzonderingen komen het best tot uiting in de bepaling dat een arbeidskaart A kan bekomen worden op grond van een aantal jaren (3 of 5 jaar) regelmatig en ononderbroken verblijf in het land (zie kader). Het verblijf

wordt geacht ononderbroken te zijn als de onderbreking tussen twee opeenvolgende verblijfsperiodes niet meer bedraagt dan één jaar of als de afwezigheid een gevolg is van de militaire dienstplicht en de werknemer uiterlijk binnen 60 dagen na het beëindigen van zijn dienstperiode naar België terugkeert. Het verblijf is regelmatig vanaf het moment dat een vreemdeling op een geldige wijze in ons land is binnengekomen en hij aan de voorwaarden voldoet om er te verblijven, onder welk statuut ook. Regelmatig betekent dus 'in overeenstemming met de wet'.

Het verblijfsstatuut heeft ook belang voor de strafsankties. De bestraffing van de illegale tewerkstelling van een buitenlandse werknemer verschilt naar gelang deze werknemer al dan niet over een geldige Belgische verblijfsvergunning beschikt.

Problematische verhouding tussen de verblijfswetgeving en de tewerkstellingsreglementering

1. Geen juridisch afdwingbare band tussen deze twee wetgevingen

De problematische verhouding komt op de eerste plaats tot uiting door de afwezigheid van een juridisch

afdwingbare band tussen de rechten die vreemdelingen uit deze twee wetgevingen kunnen putten. Enerzijds geeft het recht op toegang tot de Belgische arbeidsmarkt de buitenlandse werknemer geen rechtstreeks recht op verblijf in ons land. Anderzijds kan de vreemdeling uit het verkregen verblijfsrecht (al dan niet van rechtswege), geen rechten putten inzake de toegang tot de arbeidsmarkt in België, tenzij op grond van de verblijfsduur. Meer nog, het illegale karakter van verblijf of tewerkstelling heeft, althans in principe, geen negatieve invloed op elkaar.

2. Verschillen in het tijdelijk karakter van de toegekende rechten

Een andere dissonant op dit vlak is dat deze twee wetgevingen het tijdelijke karakter van de toelatingen verschillend invullen. In principe is de eerste toegang tot de arbeidsmarkt via een arbeidskaart B beperkt in de tijd (1 of 2 jaar) tot de betrokkene recht heeft op een arbeidskaart A. Het kan 2 tot 4 jaar duren voor hij, via zijn arbeids- of verblijfsduur, over dit recht beschikt. In de verblijfswetgeving is de periode van een in de tijd beperkt verblijf in principe beperkt tot een kort verblijf, dat normaal maximum drie maand duurt. Eens een vreemdeling een verblijfs- of vestigingsvergunning

heeft verkregen, is dit in principe onbeperkt in de tijd. Dit betekent dat de meeste buitenlandse werknemers die enkel tijdelijk tot de arbeidsmarkt zijn toegelaten, over een definitief verblijfsrecht in België beschikken, tenzij de Minister van Justitie uitdrukkelijk een tijdslimiet op hun verblijfsrecht heeft gesteld. Dit laatste wordt evenwel niet systematisch gedaan voor buitenlandse werknemers die over een arbeidskaart B beschikken.

Dit naast elkaar rijden betekent evenwel niet dat er geen voorrangsregels tussen deze twee reglementeringen zouden bestaan. Uit haar aard komt de primautiteit toe aan de verblijfsreglementering. Het is immers niet mogelijk om van het recht in België te werken effectief gebruik te maken als de betrokken vreemdeling niet tevens toegang heeft tot het grondgebied en er mag verblijven. Omgekeerd evenwel, is een wettig verblijf perfect mogelijk zonder het recht te hebben om te werken.

Dit betekent ook dat het beleid - en heel wat beslissingen in deze materies zijn beleidsbeslissingen - inzake het verblijf de beslissingen en opties van het beleid inzake de tewerkstelling van vreemdelingen kan doorkruisen. Het gaat hier respectievelijk om de Minister van Justitie, de Minister van Arbeid en Tewerkstelling en de Gewestministers die bevoegd zijn voor het tewerkstellingsbeleid.

3. Uiteenlopen van verblijfswetgeving en arbeidsreglementering

3.1. Gezinshereniging

Het recht op een arbeidskaart A kan in familieverband alleen maar doorgegeven worden door een werknemer die zelf op grond van arbeidsduur of verblijfsduur is gerechtigd op een arbeidskaart A, en dit aan de met hem samenwonende echtgenoot en aan de bij hen inwonende, ongehuwde kinderen onder 21 jaar, voor zover deze binnen de zes maanden na de laatste echtgenoot naar België zijn gekomen.

Het gezinsherenigingsrecht in de verblijfswetgeving is beperkt tot de samenwonende echtgenoot van een tot

het verblijf of de vestiging gerechtigde vreemdeling en aan hun ten laste zijnde kinderen onder de 18 jaar. Ook dit gezinsherenigingsrecht werd door de wet van 28 juni 1984 beperkt in de tijd. Eens familieleden van een hier verblijvende of gevestigde vreemdeling gebruik hebben gemaakt van het gezinsherenigingsrecht, kan dit recht bij dezelfde vreemdelingen nog slechts uitgeoefend worden tijdens hetzelfde of het daaropvolgende kalenderjaar. Bovendien werd het recht op gezinshereniging bij de vreemdeling die zelf na de inwerkingtreding van deze wetsbepaling een verblijfsrecht heeft gekregen op grond van het gezinsherenigingsrecht, afgeschaft.

Hieruit blijken een aantal *discordanties* tussen verblijfsrecht en arbeidsreglementering:

- echtgenoten:

Voor de echtgenoten is de enige voorwaarde voor de onbeperkte toegang tot de arbeidsmarkt (arbeidskaart A) dat ze samenwonen. Voor hen geldt er geen beperking voor wat betreft het tijdstip van binnenkomst in België of vereisten voor het verblijfsstatuut van de rechtgevendende werknemer. Dit betekent dat de toepassing van het gezinsherenigingsrecht voor echtgenoten in de arbeidsreglementering ruimer is dan in de verblijfswetgeving en er heel wat echtgenoten zijn die wel recht om te werken maar geen recht op verblijf. Dit geldt ondermeer voor de echtgenoten die te lang na het overkomen van één van de kinderen wachten om zelf naar België te komen en voor de echtgenoten van vreemdelingen welke zelf reeds het verblijfsrecht hebben verkregen na de inwerkingtreding van de wet van 28 juni 1984. Een omgekeerd probleem doet zich voor bij de echtgenoten van studenten. Onder bepaalde voorwaarden hebben zij het recht op hereniging met hun echtgenoot-student (als deze laatste over voldoende middelen van bestaan en over voldoende huisvesting beschikt). De echtgenoten kunnen evenwel geen toegang tot de arbeidsmarkt krijgen op grond van hun familiebanden. Zij herenigen zich immers niet met een werknemer.

- *kinderen:* Voor de kinderen is de situatie complexer.

- De arbeidsreglementering beperkt het gezinsherenigingsrecht tot de wettelijke aangenomen kinderen van de rechtgevendende vreemdeling alleen, terwijl de verblijfswetgeving geen onderscheid maakt naar de afstammingsband van de kinderen, ook de kinderen van de echtgenoot kunnen het verblijfsrecht krijgen.

- De arbeidsreglementering bepaalt de maximum leeftijd op 21 jaar, de verblijfswetgeving op 18 jaar.

- Daarenboven moet het bij de arbeidsreglementering niet gaan om kinderen ten laste, enkel om ongehuwde kinderen die onder hetzelfde dak wonen.

- De tijdsbeperking van het gezinsherenigingsrecht in de arbeidsreglementering is vrij eenvoudig: tot 6 maand nadat de laatste ouder naar België is gekomen. In de verblijfswet is deze beperking enkel geldig voor de toekomst, maar ze is strenger in die zin dat eens een gezin van de gezinshereniging gebruik maakte, er nog maar gezinsleden kunnen overkomen tot maximum 2 jaar later. Bovendien kan een vreemdeling die zijn verblijfsrecht heeft bekomen op basis van gezinshereniging na 15 aug. 1984 zelf geen rechtgever op gezinshereniging meer zijn. Voor de arbeidsreglementering kunnen kinderen overkomen op gelijk welk moment zolang de laatste echtgenoot er geen gebruik van heeft gemaakt. Het is immers de overkomst van de laatste echtgenoot die de periode van zes maand doet lopen. Bovendien kan dit gezinsherenigingsrecht aan de volgende generaties worden doorgegeven als zij voldoen aan de voorwaarden i.v.m. arbeids- of verblijfsduur. De rechtgevendende werknemer moet immers de arbeidskaart A niet effectief verkregen hebben om die reden, maar enkel voldoen aan de voorwaarden terzake op het moment van de gezinshereniging van zijn familieleden.

Deze ingewikkelde regeling voor de kinderen betekent dat er enerzijds kinderen zijn die recht hebben op gezinshereniging op het vlak van de onbeperkte toegang tot de arbeidsmarkt (arbeidskaart A), maar niet op het verblijf (zoals kinderen tussen 18 en 21 jaar, kinderen niet meer ten laste en kinderen van werknemers die zelf op grond van gezinshereniging naar België zijn gekomen). Andersom

zijn een aantal kinderen wel tot het verblijf toegelaten, maar niet tot de tewerkstelling (vb. kinderen die komen tussen de zesde maand na de overkomst van de laatste echtgenoot en het einde van het kalenderjaar dat er op volgt, of in geval van een gezinshereniging met een persoon die zelf geen werknemer is of geweest is in België).

3.2. Afwezigheid en terugkeer

De verblijfswetgeving bepaalt dat een vreemdeling België kan verlaten voor maximum één jaar zonder zijn verblijfs- of vestigingsvergunning te verliezen. Hij moet hiervoor wel de nodige administratieve stappen ondernemen. Hij kan ook het recht op terugkeer verkrijgen na een afwezigheid van meer dan één jaar, als hij voor zijn vertrek aantoont dat hij zijn hoofdbelangen in België houdt (bv. bij een tijdelijke tewerkstelling in het buitenland voor een Belgische werkgever).

De regeling voor de terugkeer in de arbeidsreglementering is minder genuanceerd. De arbeidskaart A verliest alle geldigheid, indien de houder ervan meer dan één jaar afwezig blijft uit het land. Deze bepaling kent geen nuancering en evenmin een afwijkingmogelijkheid voor de bevoegde

minister. Zo zal een afwezigheid voor de militaire dienstplicht voor het verkrijgen van een arbeidskaart A niet als een onderbreking worden beschouwd, voor het behouden van de kaart wél een onderbreking zijn en, in theorie, het verval van de arbeidskaart A met zich brengen. Hetzelfde geldt voor een afwezigheid van meer dan één jaar, waarbij de betrokken buitenlandse werknemer overeenkomstig de verblijfswet kan aantonen dat hij zijn hoofdbelangen in België behoudt. In het hoger aangehaalde geval van een tijdelijke tewerkstelling in het buitenland voor een Belgische werkgever van meer dan een jaar, zal de werknemer zijn verblijfsrecht niet verliezen, wel zijn arbeidskaart A. Ook de nuancering van de terugkeerregeling in het verblijfsrecht, dat de minister de mogelijkheid geeft om bij vertraagde terugkeer, te wijten aan overmacht, de vreemdeling in zijn rechten terug te herstellen, ontbreekt volledig in de arbeidsreglementering. De wetgeving bepaalt zelfs uitdrukkelijk dat de vreemdeling enkel zijn arbeidskaart A kan terugkrijgen als hij opnieuw aan de voorwaarden daartoe voldoet.

BESLUIT

De analyse van de verhouding tussen verblijf en tewerkstelling duidt op een zeer problematische relatie tussen deze twee voor de vreemdeling toch wel

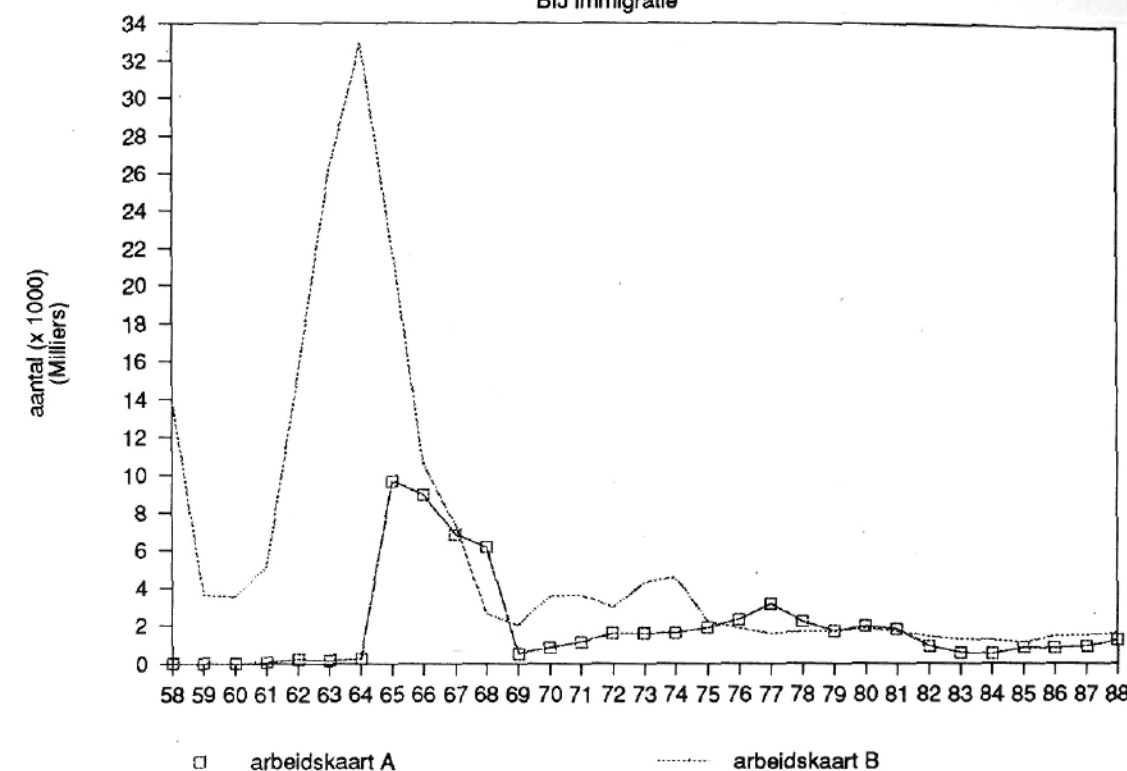
belangrijke wetgevingen. Omwille van de feitelijke voorrang van de verblijfswetgeving op de tewerkstellingsreglementering zou ook deze volgorde in de reglementering tot uiting moeten komen in die zin dat een recht op verblijf van onbepaalde duur in België automatisch het recht op onbepaalde toegang tot de arbeidsmarkt met zich mee zou moeten brengen. Zo zou men het probleem vermijden van categorieën vreemdelingen die wel toegang hebben tot het verblijf van onbepaalde duur, maar niet tot de arbeidsmarkt.

Dit betekent evenwel dat het beleid inzake de toegang tot de arbeidsmarkt in handen zou gegeven worden van de beleidsverantwoordelijke van de verblijfswetgeving, meer bepaald van de Minister van Justitie. Daarom ook zou de band in de andere richting moeten kunnen gelegd worden. Als op grond van de arbeidsreglementering aan een vreemdeling de toegang tot de arbeidsmarkt niet kan geweigerd worden, zou de uitoefening van dit recht niet meer verhinderd mogen worden door het verblijfsrecht te weigeren.

Herwig Verschueren

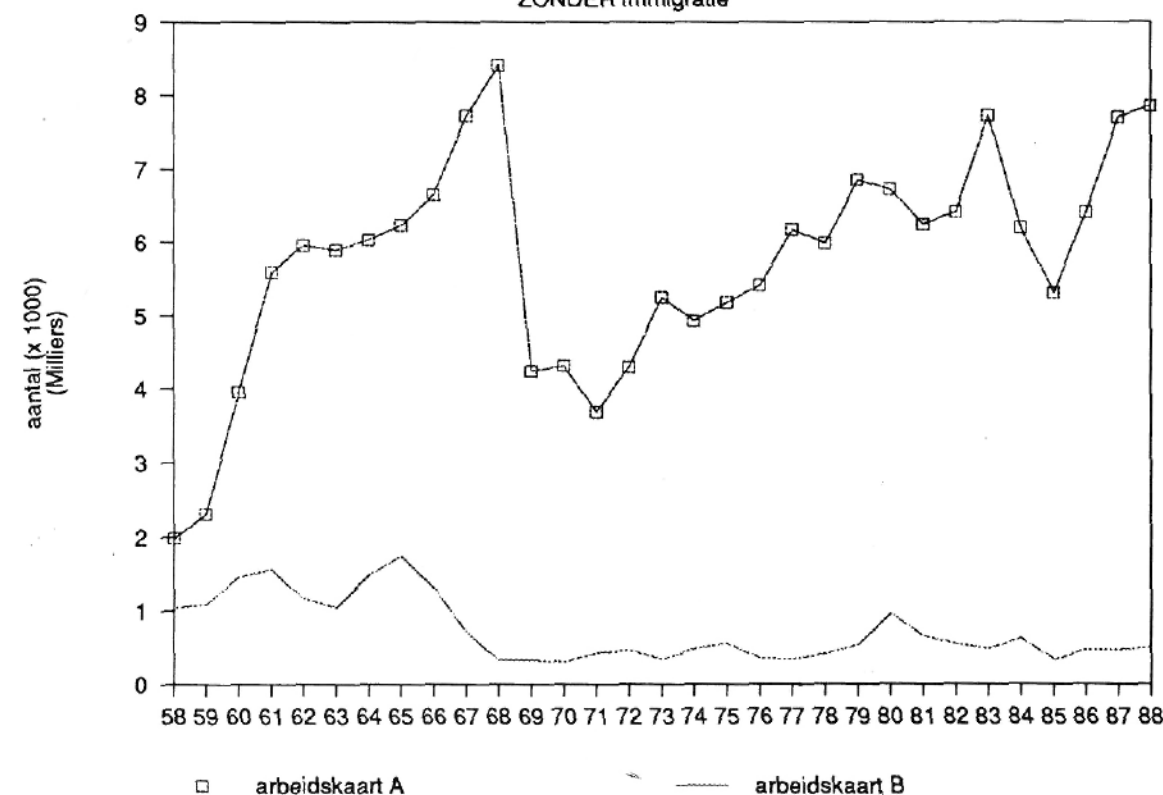
Toegekende eerste arbeidskaarten

BIJ immigratie

Toegekende eerste arbeidskaarten

ZONDER immigratie

Een goed rapport van (voor) de Koninklijke Commissaris voor het migrantenbeleid

Met grote verwachting werd uitgekeken naar het eerste rapport dat de Koninklijke Commissaris voor het Migrantengedrag zou uitbrengen, ook al heerste er enig scepticisme bij de creatie en invulling van deze functie. In november '89 werd het eerste ei gelegd waarop nu volop verder wordt gebroed.

Kwalitatieve lijvigheid

Als men het niet al te persoonlijk opneemt, zou men kunnen spreken van een 'kwalitatieve lijvigheid'. Voor de beperkte tijd dat dit kabinet kon functioneren is de prestatie opmerkelijk, al mag men de kwaliteit niet afleiden uit het volume (700 bladzijden verdeeld over drie boekdelen). De verdienste van het rapport bestaat er vooral in dat het een algemeen referentiekader voor het migrantengedrag biedt, een reeks voorstellen lanceert en documentatie en achtergrondmateriaal aanbrengt voor ieder die er wat meer over wil weten.

Afgeslankte versie

De lezer met weinig tijd houdt het bij deel 1: *Bakens en eerste voorstellen* en vooral bij de hoofdstukken over een integratie- of inpassingsbeleid en met beleidsvoorstellen. De meer geïnteresseerden zullen elders de geschiedenis van de immigratie, standpunten van partijen en sociale bewegingen, achtergrondgegevens over demografie en huisvesting, en nog meer, terugvinden.

Wat ons onmiddellijk opvalt, is de onduidelijkheid waarom één en ander wel wordt uitgewerkt, terwijl andere zaken naar volgende rapporten worden verschoven. Positief is dat de Koninklijke Commissaris ook specifieke uitzichten aansnijdt die in andere beleidsnota's een blinde vlek waren (vb. Brussel, bilaterale uitzichten, het gemeentelijk niveau, deelgroepen, ...). Het uitwerken van concepten en termen krijgt terecht behoorlijke aandacht, al rest de vraag of we behoefte hebben aan nieuwe termen als *inpassing*.

Gewichtige vragen

Er wordt gekozen voor een integratiebeleid, het Vlaams Blok ten spijt. De terugkeerhypothese als beleidsinstrument valt voor België veel te duur uit en is in die zin inefficiënt. Er zijn meerdere aanwijzingen dat de terugkeerprijs slechts voor 25 % effect heeft gehad. We hebben geen moeite de Koninklijke Commissaris daarin te volgen. De PVV wel. Die ziet een kloof tussen de analyses, ondermeer van het beleid in andere landen, en de besluiten. Voor hen is het aanpassen of gestimuleerd (lees gedwongen) oprukken.

Het voorgestelde integratieconcept gaat uit van de notie 'inpassing'. Een gebaar naar de franstaligen die liever spreken van 'insertion'? De notie *inpassing* houdt in:

- assimilatie waar het de openbare orde betreft, te weten het gebied waar gevestigde waarden en beginselen in juridische regels vertaald zijn;

- *inpassing* in de 'oriënterende sociale basisbeginselen' die de cultuur van het gastland schragen en die met *moderniteit, emancipatie en volwaardig*

pluralisme - zoals een moderne Westerse staat dit verstaat - te maken hebben;

- respect voor en verrijking van kulturele diversiteit.

Dit dient te gebeuren door minderheden structureel te betrekken bij de activiteiten en doelstellingen van de overheid.

Deze schematische opdeling kan verhelderend werken en kan, in zijn algemeenheid, met instemmend geknik beantwoord worden. Maar het lost heel wat concrete vragen niet op: hoever reikt openbare orde die breder gedefinieerd wordt als de nachtwakersstaat - veiligheid? Is onze opvatting van emancipatie, gezien als individuele ontplooiing en persoonlijke autonomie, het op te leggen model aan iedere ingezetene? En wat 'volwaardig pluralisme' is, kan ook stof zijn om een boomke over op te zetten. Dit kan zowel verwijzen naar meningsvrijheid en respect voor persoonlijke overtuiging, als naar een 'institutioneel pluralisme' waar desgevallend ook plaats kan zijn voor een Islamitisch onderwijsnet. 'Moderniteit' zal hier wellicht verwijzen naar onze scheiding van Kerk en Staat, maar dit is te lapidair om de complexe verhouding tussen geloof en samenleving of de verhouding overheid - religieuze gemeenschappen aan te geven. En kunnen we nog spreken over moderniteit als velen de mond vol hebben van de 'post-moderne' samenleving? Hoe ver reikt 'kulturele diversiteit'? Minimalistisch gaat het om gedogen van partikulariteiten, van eigen leefwijzen (in de mate dat ze niet hinderlijk zijn?). Maximalistisch gaat het om een structurele vertaling die heel wat kan inhouden: ondersteunen van zelforganisatie, organiseren van onderwijs in eigen taal en cultuur, gelijke kansen voor alle kulturele

minderheden om hun eigenheden niet enkel te kunnen behouden, maar ook te kunnen ontwikkelen, ...

Slotsom: de principes zijn in orde, maar bij de toepassingsdomeinen, -mogelijkheden en -moeilijkheden zijn heel wat vragen te stellen.

Voorstellen, gewikt en gewogen

Deel I van het rapport bevat 82 voorstellen en daarmee wordt de PVV de loef afgestoken (zij hebben er 62 met één vierde dubbeltellingen). De opsomming besparen we u. De voorstellen handelen over huisvesting, onderwijs, nationaliteitsverwerving, taal, vluchtelingen, bestaanszekerheid, Islam, strijd tegen het racisme, ... We missen wat systematiek. Het is een allegaartje van voorstellen van beperkte of verreikende aard, korte of lange ter-

mijn, geïntegreerde (met uitgewerkte visie en kader) en geïsoleerde, oude en nieuwe. Soms wordt onvoldoende ingespeeld op of gerefereerd naar het denkproces dat reeds op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap werd ingezet. We herkennen een aantal beleidsvoorstellen uit het Witboek Integratiebeleid van de Wetenschappelijke Studiekommissie (november '86). Bovendien kan men zich afvragen hoever je springt met algemeenheden als "een globale uitbreiding van het sociale woningpark". Als de voorstellen met een termijnoptie starten, terwijl uitgerekend in het laatste hoofdstuk ge-

steld wordt dat er nog een *prijkaartje* moet worden gemaakt, dan zal de realist al vlug zijn boeken dicht doen. Maar zo zijn we nog niet.

Met de meeste voorstellen kunnen we akkoord gaan. Op gevaar af het geheel van de voorstellen oneer aan te doen, pikken we er toch een aantal in het oog springende uit. Deze voorstellen hebben ook weerklank gekregen, hetzij omdat ze nieuw zijn, hetzij omdat ze gevoelig liggen of een grotere impact hebben.

Bij het *onderwijsluik* lezen we dat verzet dient aangetekend tegen *witte* scholen in *zwarte* wijken. De bekommernis om een selectieve en segregerende toegang van kinderen tot de scholen weg te werken, is terecht. Maar de concrete formulering roept vraagtekens op: "om een veelvoud van redenen moet in het nederlandstalig onderwijs gestreefd worden naar een toestand waarbij in de omgeving van migrantenkonzentraties geen scholen meer voorkomen met minder dan 5 % migrantenkinderen. Tegelijk moet daar een ideale norm van 25 tot 30 % allochtone kinderen per klas nagestreefd worden, wat tot 50 % kan opgetild wanneer het Europese kinderen betreft."

Om deze norm te halen wordt overleg tussen de netten voorgesteld. We onderkennen de positieve bedoeling: geen migranten weigeren of (stiekem) uitsluiten. Wellicht is het de eerste keer dat expliciet over bepaalde quota's of verhoudingen, zelfs over *ideale* percentages, wordt gesproken. Waar dit wetenschappelijk op gebaseerd is, mag Joost weten. En zelfs al zou er enige wetenschappelijke grond zijn, dit als algemene norm vooropstellen is onwillekeurig het debat over tolerantiedrempels openen en zich opsluiten in een denkkader, dat men niet wenst te hanteren.

Zo'n benadering houdt gevaren in en zou wel eens zuur kunnen opbreken als morgen de Brusselse burgemeesters komen aankloppen voor de verlenging van de inschrijvingsbeperkingen uit de *wet Gol*. Ook in het luik huisvesting wordt, iets minder expliciet, naar percentages verwezen. Met dezelfde goede bedoeling wordt voorgesteld evenveel migranten in het sociale woningpark op te nemen als er verhoudingsgewijs migranten in de gemeente wonen.

Dit roept niet enkel hetzelfde risico van quota-benadering op, het is bovendien niet korrekt: moet de norm er niet veeleer in bestaan dat de proportionele aanwezigheid van migranten wordt bekeken binnen de sociale categorie die voor sociale huisvesting in aanmerking komt. Kortom, zulke voorstellen doe je niet zonder eerst een duidelijke visie te ontwikkelen over concentratie, spreiding en de relatie met integratie.

Een ander teer punt is de *taalleerplicht*. Het Koninklijk Commissariaat pleit voor het *verplichtend stellen van een aangepaste cursus Nederlands voor pas ingewekenen en langdurig werkloze anderstalige migranten in de Vlaamse Gemeenschap en voor het verplichtend stellen van een cursus Frans voor pas ingeweken en langdurig werklozen in de Franse Gemeenschap*. Er zou een *stimulerende sanktionering* aan verbonden moeten zijn en de cursus zou naar inhoud en differentiëring adequaat moeten zijn en recht geven op een certificaat. Deze passage valt op als je de Allochtonennota van de Wetenschappelijke Regeringsraad van Nederland gelezen hebt en doet ons de wenkbrauwen fronsen. Het belang van de kennis van de streektaal voor integratie zal niemand betwisten. Dat hier werk van dient gemaakt staat buiten kijf. Maar dit al te gemakkelijk spiekgedrag verdient een berisping. Het was evenwichtiger geweest te stellen dat *parallel* met de uitbouw van een aangepast aanbod taalkursussen de migranten een (niet vrijblijvende) verantwoordelijkheid hebben om hierop in te gaan. Of dit zomaar als een plicht kan gesteld worden, is zeer de vraag. Maar zelfs als dit overwogen wordt, dan zou dit - om niet te diskrimineren - voor de werklozen gekaderd moeten worden in een al-

gemene beandering van de vormingsplicht en het tewerkstellingsbeleid. Bovendien staat dit voorstel geïsoleerd, als konkrete voorstellen over vorming (basisedukatie) en bevordering van de tewerkstelling (op het aspect van het openbaar ambt na) ontbreken.

Een versoepelde toegang tot de *Belgische nationaliteit* behoort ook tot de opties. Heroverwegen van de naturalisatievoorwaarden is positief. Voor ons moet het onderscheid tussen grote en gewone naturalisatie opgeheven worden en de administratieve procedure (in het bijzonder het onderzoek) moet versneld worden. De derde generatie zou automatisch Belg worden, een gelijkaardig voorstel als destijds al in het kader van de wet Gol werd geformuleerd. Het automatisme wordt echter afgezwakt door er een keuze-element aan te koppelen. Tenslotte wordt de nationaliteitskeuze voor de tweede generatie door een wilsuïting van de ouder voor de leeftijd van 12 jaar (in plaats van 18 jaar) voorgesteld.

Eén en ander is van aard het aantal bipatriders te doen toenemen, al wordt gesteld dat de gevolgen wel kunnen ondervangen worden. Toch vrezen sommigen dat dit de balans van gelijke rechten en plichten in onevenwicht zal brengen. Het hoofdstuk over nationaliteit had een stevigere onderbouw verdiend, hoe positief de voorstellen ook zijn. Het niet te miskennen maar anderzijds toch relatief belang van de nationaliteit had beter kunnen ontwikkeld worden. Wat betekent nationaliteit nog in een zich mondialiserende samenleving, in een Europese Gemeenschap met supra nationale bepalingen, in een nationale staat met meerdere gemeenschappen, in een samenleving die het feitelijk burgerschap (de VU spreekt van residentschap) zou kunnen valoriseren? Zouden we niet best de nationaliteit enkel nog als relevant beschouwen voor nationaal stemrecht, militieverbod, natiegebonden gezagsfuncties en territoriale soevereiniteit?

De toegang tot het openbaar ambt, voor functies die niet verbonden zijn

met het openbaar gezag of de algemene belangen van de staat, is toe te juichen al zullen velen het juichen wel laten. Als dit in het kader van de Europese Gemeenschap reeds verplicht wordt, is diskriminatie van migranten uit derde landen niet aangewezen. De symbool-functie van de overheid wordt aangehaald, wellicht goed wetende dat een invasie van migranten bij de overheid niet moet verwacht worden. Rationalisering is hier immers aan de orde van de dag. Een krimpde ambtenarij en een aktueel debat over de kwaliteit van het administratief apparaat, zijn niet van die aard om dit doel zonder slag of stoot gerealiseerd te krijgen. Toch verdient het steun. Als dit al te ambitieus zou zijn, zou men minstens werk kunnen maken van de toegankelijkheid tot functies die rechtstreeks de gemeenschappen aanbelangen, zoals contact van de overheid met migrantengemeenschappen. De GESCO-formule is nu al mogelijk en dient maximaal benut.

Na of tijdens een periode van hetzes rond het uitzicht van de Islam (sluier, islamitische school, godsdienst- en kultuurleerkrachten, ...) komt er een voorstel tot oprichting van een *Hoge Raad voor de Islam*. Deze raad zou een representatieve gesprekspartner van de overheid moeten worden om een konkrete uitvoering te geven aan de erkenning van de Islam (beheer van de temporalien) en om een regeling te vinden inzake statuut en kwalifikaties van de leerkrachten islamitische godsdienst. Het voorstel behelst een verkiezing via moskeeën met ruimte voor gekoöpteerden. Het hoeft geen betoog dat dit een kiese materie is. Een gedeelte van de publieke opinie is (zieklijk) allergisch rond alles wat met de (erkenning van de) Islam te maken heeft, maar dit terzijde. Men zit hier op het delicate terrein van Kerk en Staat. Kan de overheid zeggen of aanbevelen hoe de 'Islamitische Kerk' zich te organiseren heeft? De representatieve verkiezing van de raad kan bij een demokraat weinig bezwaar oproepen, als katholiek is het evenwel moeilijk anderen (voorzichtig) de les te gaan spellen. Hetzelfde geldt voor een islamitisch onderwijsnet in wording. Sommigen vrezen dat een overhaaste verkiezing van zo een raad in de kaart zal spelen van de best georganiseerd moslimformaties en strekkingen die te weinig garanties bieden aan of ruimte scheppen voor een eigen Westerse

Islam of voor het meebouwen aan een integratiebeleid. Zij pleiten voor uitstel, anderen zijn voorstander van een tijdelijke overgangsformule of van verkiezingen via de gemeenten.

Ook de *strijd tegen het racisme* krijgt een behoorlijke plaats in het rapport. Onder de voorstellen vinden we de oprichting van een nationaal centrum tegen diskriminatie en voor integratie van vreemde gemeenschappen. Geen bezwaar uiteraard, maar het is goed om weten dat niet zozeer het formeel of expliciet racisme een groot probleem is - waar het toch bestaat dient het kordaat bestreden - eerder het latent racisme, zoals het vertaald is in vooroordelen, onderlinge wrevel, gebrek aan verstandhouding, wantrouwen, lijkt ons een probleem dat in meerdere richtingen speelt. Maar voor sensibilisatie zal het Koninklijk Commissariaat terecht zeggen: over naar gemeenschappen. Toegegeven, er bestaat nog maar weinig kennis over beeldvorming, al is het onderzoek lopende, en over de efficiëntie van sensibiliseringsstrategieën, die liefst geen averechtse effecten hebben.

Welk gewicht legt het rapport in de schaal?

In korte tijd en tegen een persoonlijk scepticisme in heeft het Koninklijk Commissariaat bestaansrecht verworven. Politieke vriend en rivaal erkennen de waarde van het rapport. Het gros van de voorstellen vraagt om een snelle realisatie, al is enig commentaar in de marge niet ongepast. Voorstellen zonder prijskaartje zijn letterlijk en figuurlijk goedkoop. Het doorschuiven van hete patatten als gemeentelijk stemrecht noemt de ene een terechte voorzichtigheid, de andere een gebrek aan moed. Wat meer lijn had er wel in de voorstellen mogen zitten. De regering, gewesten en gemeenschappen hebben nu een bijkomende kluit aan deze voorstellen in het kader van de interministeriële konferentie, de interkabinettenwerkgroep, interdepartementale commissies en dergelijke. Over de Hoge Raad voor de Islam en de naturalisatieprocedure heeft de regering al enkele belangrijke beslissingen genomen, al volgde ze voor de raad het voorstel uit het rapport niet.

De *materiële problemen* van het Koninklijk Commissariaat zullen zich opstapelen in de mate dat het zelf de opvolging van de eigen voorstellen wil begeleiden en tegelijkertijd nieuwe rapporten wil voorbereiden om problemen als gemeentelijk beleid, huisvesting of tewerkstelling uit te diepen. Ondertussen komen nog nieuwe vragen op hen af (zoals wat met de beperking van inschrijving van migranten in Brusselse gemeenten). In mei legt het Koninklijk Commissariaat een nieuw ei. Het hoeft geen struisvogelei te zijn als de beleidsverantwoordelijken met reële bevoegdheden er maar geen struisvogelpolitiek van maken. Een krampachtige territoriumbewaking zou hen parten kunnen spelen ... en als de problemen dan uit de hand lopen zou het wel eens van 'den Dhondt' kunnen zijn.

Naast materiële, zouden de *principiële problemen* wel eens even zwaarwichtig kunnen zijn. Op een bepaald moment verwoordde een beleidsmedewerker volgende pertinente idee: "wil het migrantenbeleid doeltreffend zijn op relatief korte termijn, dan zul je een aantal democratische rechten en vrijheden, én de principes van non-diskriminatie tijdelijk

moeten opschorten of tenminste niet al te strikt mogen nemen". De eeuwenoude spanning tussen rechtvaardigheid en efficiëntie. Ik vrees dat dit statement juist is, al wil ik er niet die konklusie aan verbinden. Doorheen de voorstellen voel je reeds de wolfjzers en schietgeweren die de dilemma's aangeven en een potentieel konflikt met de eigen uitgangsprincipes oproepen: scheiding tussen Kerk en Staat versus eigen voorstellen inzake de organisatie van de Islam, gelijkberechtiging van allen als oriënterend sociaal basisbeginsel versus selektieve taaleerplicht, vrijheid van vestiging, schoolkeuze, onderwijs versus quota, oriënteren van het onderwijs, afwijzen van de opportuniteit van een islamitisch onderwijsnet. Bovendien kan een stelling als evenwicht tussen rechten en plichten voor heel wat discussie zorgen. Kan nationaliteit niet gelden voor de toegang tot het openbaar ambt, maar wel voor gemeentelijk stemrecht? Geldt bij de verplichting gemeentelijke belastingen te betalen en bij de wijze waarop gemeentelijke mandaten worden berekend, niet een komplementair recht tot stemmen bij lokale verkiezingen? Maar geldt bij dit eventueel stemrecht dan ook stemplicht?

Met de Koninklijke Commissaris houden we het bij de ondertitel *Integratie, een werk van lange adem*. Probleem is dat er steeds meer kortademigheid optreedt bij bevolking en politici. Men vraagt *dringende oplossingen*. Maar dit kan niet geboden worden, tenzij men efficiëntie verkiest boven billijkheid. En is dit laatste ook geen *richtinggevend sociaal basisbeginsel* waar iedereen zich moet *inpassen*? Laat ons dringende maatregelen niet verwarren met dringende oplossingen of de bruine revolutie is niet meer veraf. Elke stap in de goede richting, zelfs met een minimaal effect, vraagt lof en publieke ruchtbaarheid. Als pers en media hiervoor geen oog hebben of dit durven of willen vertellen, zal ze op termijn haar eigen historische rol in een democratische samenleving ondergraven.

We hopen ons in de komende rapporten van de Koninklijke Commissaris even goed te kunnen *inpassen*.

Marc Maes

Dit interview werd afgenomen net voor de Belgische regering bekendmaakte dat ze de verkiezingen georganiseerd door het C.I.C. niet zal erkennen en zelf een Raad van Wijzen zal installeren.

“Vrije verkiezingen voor een Hoge Raad voor de Islam zijn de beste oplossing voor de moslimgemeenschap”

Het Cultureel Islamitisch Centrum ligt verscholen in de schaduw van de nieuwe Europese tempels, temidden van graafwerkzaamheden en het Jubelpark, een stuk Brusselse geschiedenis. Hier wordt het nieuwe Europa gebouwd, een Europa met 15 miljoen migranten en een groot aantal moslims. Zullen deze moslims een plaats kunnen vinden in de Europese Gemeenschap? En hoe moet dit in België worden georganiseerd? Knellende vragen nu het Cultureel Islamitisch Centrum, niet tot algehele voldoening van de Belgische beleids mensen, alvast begon met de organisatie van verkiezingen voor een Hoge raad voor de Islam. Bareel ging er over praten met de Imam Directeur van het C.I.C., Sameer J.A. Radhi.

Bareel: U startte met het verkiezingsproces voor een Hoge Raad voor de Islam.

Radhi: We hadden geen andere keus. Het moest in elk geval eens van start gaan. We hebben al veel tijd verloren en wilden niet nog blijven wachten. Ik

denk dat dit ons enig mogelijk antwoord was op wat er momenteel gebeurt.

Bareel: De opmerkingen, onder andere van de Koninklijk Commissaris, zijn dat U te snel handelt, dat U de Belgische diplomatie naast zich neerlegt en niet wacht tot er een consensus gevormd is.

Radhi: Ik ben er erg bezorgd om de Belgische wetten te respecteren. Men kan me niet aanwrijven dat ik de wet overtreed. Moest dat wel het geval zijn, dan zou ik er niet aan beginnen. Ik ben geen politicus en heb het dus moeilijk om met Belgische politici te onderhandelen. Mijn plicht is het om ten dienste te staan van de moslims. Ik ben een religieus gezagsdrager en wij hebben het recht de moslims te organiseren volgens de in onze ogen meest geschikte methode. Van in het begin was ik van mening dat we met de verkiezing van de Hoge Raad niet zozeer de democratie een plezier moesten doen als wel een reëel antwoord geven, want mensen benoemen of selecteren uit de rege-ring, uit mijn omgeving of uit de moskeeën zou nog meer problemen geven dan nu het geval is. Als we zeggen aan de moslims: kijk, dit zijn nu de mensen die voor jullie zullen optreden, geraken we in de knoei. Want wie heeft het recht in hun naam te spreken? Vrije verkiezingen zijn de beste oplossing.

Bareel: Een veelgehoorde vraag is wie moslim is, wie mag deelnemen aan de verkiezingen. Zijn dit enkel de men-

sen die naar de moskee gaan of zijn het diegenen die zeggen dat ze moslim zijn. Daar bestaat bij de Belgen veel verwarring over.

Radhi: De reden voor deze verwarring is ongelukkig genoeg de misleiding door de nieuwsmidia, want bij het opstellen van de voorwaarden om te mogen inschrijven voor de verkiezingen, bepaalden we niet eens wanneer men moslim is. Ieder die zich als moslim bekend maakt, kan naar de moskee gaan en zijn naam laten registreren. Hij krijgt een registratietaal voor de verkiezingen. Hij hoeft zich niet bekend te maken als een lid van de moskee. Sommige mensen blijven deze kritiek herhalen. Als men verkiezingen voor de katholieke kerk zou houden, zou dat toch ook in de kerken doorgaan. Dus waarom niet in de moskeeën? Mijn argument is dat de moskee een plaats is die de islam heeft opgericht. Zonder moskeeën zou er geen islam zijn. Maar de journalisten vragen mij wat een persoon die niet naar de moskee wil gaan, zelfs niet één keer in zijn leven!, moet doen. Naar mijn gevoel betekent dat dat hij geen moslim is. Hij wil geen deel uitmaken van de moslimgemeenschap.

Bareel: Ik ken een Marokkaan, een erg religieus man die vijf keer per dag bidt, maar nooit naar de moskee gaat. Hij zegt onder andere dat de moskeeën verzamelaars zijn voor bepaalde mensen uit een bepaalde streek. In die optiek zijn de kleine moskeeën van de migranten in België geen universele bidplaatsen.

Radhi: Iets verhindert hem om naar de moskee te gaan, maar het islamitisch centrum is er voor iedereen. Niemand kan zeggen dat het niet universeel is. We hebben hier mensen van overal ter wereld: Egyptenaren, Marokkanen, Turken, ... Hij kan toch een moskee uitkiezen. Zich inschrijven voor de verkiezingen is geen inschrijving in de moskee zelf. Overigens zullen de verkiezingen zelf niet in de moskeeën gehouden worden.

We hebben nu de moskeeën richtlijnen gegeven over de kandidaten: we hebben er geen enkele voorwaarde, tenzij het geslacht, aan verbonden. Volgens mij zijn het faire voorwaarden waarvan niemand kan zeggen dat het hem weghoudt uit de moslimgemeenschap.

Bareel: Ja, maar de Marokkaanse ambassade vraagt haar landgenoten niet te stemmen.

Radhi: En de Turkse ambassade!

Bareel: De Marokkanen staan huiverig tegenover de politiek. Ze weten dat de Marokkaanse overheid erg veel invloed heeft in de migrantengemeenschap hier. Dus zegt men: ik ga niet naar de moskee om me in te schrijven.

Radhi: Ja maar ondanks de tussenkomst van de ambassades zijn er 30.000 inschrijvingen, wat een behoorlijk aantal mensen is. Het optreden van de ambassades was niet enkel hun eigen initiatief. Meneer Vinikas heeft de Turkse mensen en de Turkse ambassade bewerkt.

Als je het nader bekijkt, zie je een verschil tussen de Turkse en Marok-

kanse politiek. De Turkse ambassade laat imams voor hun moskeeën hier vanuit Turkije overkomen, waardoor ze de moskeeën volledig beheersen. De imams zijn in dienst van de Turkse overheid en worden door hen betaald. Ze volgen dus de richtlijnen van de ambassade. Dat is niet het geval bij de Marokkanen. Ik vraag me af waarom de overheid dergelijke inmenging toestaat. Als ze dit toestaat, wordt het argument van een half jaar geleden - dat het C.I.C. door de ambassades gecontroleerd wordt - volledig ontkracht. Daarmee is bewezen dat we geen instructies van de ambassades ontvangen en dat we ook niet wensen dat de ambassades tussenkomen. We zijn dus een onafhankelijk instituut dat vrije verkiezingen wil organiseren.

De Belgische overheid heeft dan een ander spel gespeeld: ze stelde: we zijn er niet bij betrokken, het is een strijd tussen de belangen van de Saoedi's en de belangen van de Marokkanen. Ook dat is compleet verkeerd, want er is geen verschil tussen beide belangen. Integendeel, er is een erg goede verstandhouding, veel samenwerking en veel gelijklopende belangen. Er is geen strijd tussen de Saoedische, de Marokkaanse, of de Turkse belangen, maar wel tussen de belangen van de mensen, de tussenkomsten van de ambassades, de regeringen en de Belgische overheid. Elk van hen weet dat ze het recht niet hebben zich er mee te moeien, want het is geen politieke, maar een religieuze aangelegenheid.

Bareel: De wet is één ding, de manier waarop zaken worden geregeld een andere. De scheiding tussen kerk en staat was erg logisch in een maatschappij die doordrongen was van de katholieke kerk die een heel wat banden had met de politiek. Maar je hebt nu migranten in België met een andere

geloofsovertuiging, waarop de Belgische overheid haar concept niet langer kan toepassen. Bij de migranten stelt zich nu het probleem dat het gewone werknemers zijn. Ze hebben geen kanalen waarlangs ze invloed kunnen uitoefenen.

Radhi: Toen ik hier voor het eerst kwam, wist ik dat er een groot verschil bestaat tussen het ideaal van democratie en de toepassing in de realiteit van de democratie. Ik ontdekte dat de wetten en reglementeringen hier erg democratisch zijn, maar de toepassing ervan is niet zo democratisch. Ik kan dat begrijpen, want de mensen zijn individuen met een eigen standpunt, dat misschien niet zo democratisch is. Maar zij denken dat het belang van hun gemeenschap door hun standpunt vertolkt wordt. Als de zaken toch vastlopen, willen we dan de democratie respecteren en een echt democratische staat vormen? Dat is een uitdaging. Zestig jaar lang hebben de communisten de Russische bevolking proberen te veranderen in communisten en ze gebruikten daarbij alle mogelijke middelen, onderdrukking, verbanning naar Siberië, het doden van duizenden mensen, maar zij zijn er ook niet in geslaagd. Ik zag op televisie dat in de Oekraïne bijvoorbeeld, waar geen godsdienstverbod geldt, de mensen op straat religieuze riten uitvoeren. Na zestig jaar is hun geloof niet verdwenen. Dus de idee dat mensen hun geloof of een deel ervan wel zouden laten vallen, is verkeerd. In tegendeel, hoe meer je de mensen onder druk zet, hoe meer ze aan hun religie zullen hechten. Zelfs op een eeuw kun je de waarden van de mensen niet veranderen. Dat is geen fundamentalisme, het is gewoon een reactie op wat gebeurt.

Bareel: Eén van de problemen als je te doen hebt met migranten, is dat om een werkelijke integratiepolitiek te voeren, je op dit moment niet kunt steunen op de moskeeën bijvoorbeeld, want er is niets geregeld. Wat staat er nu te gebeuren, nu de Minister van Justitie zegt dat hij de verkiezingen niet erkent.

Radhi: Dat is een bijkomend probleem: sommige mensen zijn van mening dat we de overheid voor willen zijn. Ik denk dat men moet toegeven dat wat wij doen de samenleving geen

niseren de moslimgemeenschap. Het lijkt me dat we op een goed spoor zitten. Niemand kan de islam nog negeren en evenmin kunnen ze stellen dat moslims geen recht op spreken hebben. De Hoge Raad kan dus problemen oplossen. Men zegt dat de directeur van het C.I.C. een fundamentalist is en dat bijgevolg alle leden van de Hoge Raad fundamentalisten zullen zijn. Ik ben enkel een goed moslim. Fundamentalisme, is dat een zonde of een misdaad? Ik weet het niet, ik wil alleen een goed moslim zijn en dat is geen misdaad, in geen enkele wet in een democratie, misschien in een diktatuur wel ja.

Je mag er zeker van zijn dat ik geen voordeel tracht te halen uit deze situatie, want als de regering zegt dat ze de resultaten van de verkiezingen niet erkent, dan stel ik dat ze een fundamentele regel breekt. Van in het begin is er gezegd dat de regering de enige bron van macht is en de enige die de modaliteiten van de verkiezingen kan bepalen. Met wetten kunnen we leven. Ik denk dat men de bedoeling heeft de moslims te negeren, niet enkel de migranten, maar ook de Belgische moslims. Ik kan je meer dan 5000 namen geven van Belgische moslims. Dat is geen kleine groep, maar een hele gemeenschap die ook rechten heeft. De idee dat als we de problemen van de moslims oplossen, we de problemen van de migranten uit de wereld helpen, is vals. De Islam is een religie. Als je de problemen van de migranten wil aanpakken, zal ik niet tussenkomen, want dat zijn mijn zaken niet. Je kunt een Hoge Raad van de Marokkanen, of de Turken maken, maar als je over Islam praat, moet je de moslims laten beslissen.

Bareel: Welke specifieke taken op religieus gebied ziet u dan weggelegd voor een Hoge Raad?

Radhi: De Hoge Raad zien we als de enige vertegenwoordiger van de moslimgemeenschap die ook als gesprekspartner dient voor de Belgische overheid. Maar ze zullen niet tussenkomen in delicate religieuze aangelegenheden of politieke zaken. Ik denk dat de leden van de Hoge Raad zich niet mogen mengen in politieke zaken in hun herkomstland of in België. Als ze politieke uitspraken doen, kunnen ze in beschuldiging gesteld worden. De Hoge Raad moet ook zorg dragen voor

materiële zaken binnen de islam. De Raad zal dus de organisator van de moslimgemeenschap worden en de rechten van deze gemeenschap verdedigen.

Bareel: Ziet u wat in het voorstel van mevrouw D'Hondt om de Hoge Raad voor de Islam samen te stellen uit verkozenen én uit gekoöpteerden: intellectuelen, specialisten, ...

Radhi: Het rapport van mevrouw D'Hondt is maar een adviserend werkstuk. Het is niet bindend voor ons of voor de regering. Van in het begin hadden we een soort overeenkomst, - we wilden hen niet in verlegenheid brengen - dat de verkiezingen niet zouden doorgaan voor einde mei. Voor ons was dat goed. Waarom ze hun houding hebben veranderd, weet ik niet, misschien onder politieke druk. En ik heb hen van in het begin duidelijk gemaakt dat ik een religieus man ben, geen politicus en als ik iets zeg, hou ik er aan vast en werk het tot het einde uit. Dat wisten ze maar al te goed en ze gingen er mee akkoord. Ik was tegen het opnemen van gekoöpteerde leden, maar voor de verkiezingen. Als we eventueel gekoöpteerde leden aanvaarden, stel ik als voorwaarde dat deze gekoöpteerden aanvaard worden door de verkozenen. Het is verkeerd dat niet verkozenen gelijk zouden staan met de mensen die verkozen werden. Deze laatsten kunnen stellen dat er acht- of tienduizend mensen achter hen staan, maar de gekoöpteerden, daar staat niemand achter, ze zijn uitgekozen door buitenstaanders. Als ze gekozen zijn door de verkozenen kunnen ze evenwel volwaardig lid worden.

Bareel: Denkt u niet dat het aan de Minister van Justitie is om een initiatief te nemen?

Radhi: Ik heb de Minister gevraagd een comité te vormen om deze zaken te bediscussiëren. Ze dachten dat we niet meer dan vier- of vijfduizend inschrijvingen zouden hebben. We hebben er zeven keer meer. Dat is een overwinning voor de democratie en zelfs voor de Belgische wetten, want we leven in een klimaat dat ons van deze steun heeft verzekerd. En als de ambassades niet waren tussengekomen, had dit aantal kunnen op-

lopen tot 45.000 of 50.000. Wij willen op een serieuze wijze met de overheid, met de Minister van Justitie zelf, praten over hoe het in de toekomst moet. En we zijn bereid om naar elke mogelijke voorwaarde te luisteren. Er mag aan geen van beide zijden iets opgelegd worden. Wat de overheid tot nu toe gedaan heeft, is de meningen van de verschillende betrokkenen uitzoeken. We stellen hen voor een feit en ze weten dat we hier niet van zullen afstappen, omdat dit volgens ons de beste manier is om de moslimgemeenschap in België te organiseren.

Bareel: Iets anders. Hoe is het met het islamitisch schoolje in het C.I.C.?

Radhi: Ik denk dat alles in orde is. Het gaat de goede richting uit.

Bareel: En volgend schooljaar? Komen er meer islamitische scholen?

Radhi: Mensen uit heel het land, Limburg, Antwerpen, Mons, hebben me om hulp gevraagd. Die kan ik alleen geven als ze zelf zorgen dat alle voorwaarden voldaan zijn. Ik heb hun mogelijkheden gezien en ik denk niet dat de Belgische overheid dat zal aanvaarden. Hier in het Centrum is er in elk geval geen plaats voor uitbreiding. Bovendien hebben we problemen met het vinden van en aanstellen van leerkrachten, zoals je weet. Zelfs voor mensen die twee of drie uur per week les moeten geven. Er is een wet uitgevaardigd dat islamleerkrachten niet uit het buitenland mogen komen. Dit probleem zal zich in de toekomst nog scherper stellen. Voor we kunnen denken aan een islamitisch schoolnet, moeten we dit eerst oplossen. We kunnen niet concurreren met andere netten, want we liggen ver op hen achter. Tot nu toe heeft niemand iets voor de moslimgemeenschap gedaan, de overheid niet, de moslims zelf niet. We moeten een instituut hebben voor de opleiding van leerkrachten die islamonderricht kunnen geven. Van hen hangt de ontwikkeling van islamitische scholen af.

Bareel: Bedankt voor dit gesprek.

Nederland

Nu de migrantenstandpunten als rijpe appels uit de partijkasten zijn gerold, is het

niet zonder belang grondig de nota van de WRR in Nederland door te nemen. Deze nota is immers zowel een blauwdruk voor een te voeren

beleid, als een evaluatie van het gevoerde beleid en bevat zoveel belangrijke correcties dat men bijna van een koerswijziging kan gewagen.

Nederlands migrantenbeleid: geweer van schouder veranderd?

Regent het in Nederland dan druppelt het in Vlaanderen

We zouden een open deur intrappen als we stellen dat in Nederland reeds heel wat langer op een systematische wijze nagedacht wordt over het migrantenbeleid. De stapel publikaties, ontwerpbeleidsnota's, onderzoeken is er onoverzichtelijk geworden. Gelukkig voor de Belg die dit slechts vanop afstand kan volgen, verschijnen er nu al publikaties over publikaties, onderzoeken over onderzoeken (vb. R. Peninx, C. Van Praag (1)).

Vlaanderen lonkt met een tiental jaren achterstand naar de noorderburen. Hier is men op beleidsvlak nog niet veel verder dan het overschrijven van de Nederlandse beleidsnota's en het uitwerken van de intenties van weleer. Met het eerste rapport van de Koninklijke Commissaris voor het Migranttenbeleid lijkt hierin verandering te komen.

De beleidsnota van Minister Lenssens (22/3/89), door politieke vriend en rivaal op wierook onthaald, heeft een onmiskenbaar import-karakter. Ook het Koninklijk Commissariaat voor het migranttenbeleid en de grote politieke partijen die één voor één met hun migrantenstandpunt naar buiten treeden, tappen waar dit maar enigszins in hun kraam te pas komt, uit hetzelfde vaatje. Zelfs de terminologie heeft een

Nederlands tintje. Termen als achterstand en achterstelling, toelatingsbeleid, collectieve weerbaarheid, positieve discriminatie, ... zijn bij ons wel verstaanbaar, maar niet zo gebruikelijk als in Nederland. Als het afhangt van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), moet men in Nederland nu eerder van allochtonen dan van etnische minderheden spreken. Verandert daarmee enkel de vlag of vlag én lading, zo vraag je je af. Met de beroering die rond het migrantenthema ontstaan is in ons land, is er alle reden om het allochtonenrapport van de Raad door te nemen.

Naar een zakelijk allochtonenbeleid

Het lijkt er op dat in Nederland het geweer van schouder wordt veranderd. Om het wat karikaturaal te stellen, het wordt allemaal wat meer zakelijk, selectief, economisch en individuericht. Ook het kategoriale karakter van het beleid wordt grondig in vraag gesteld. Elementen van continuïteit zijn terug te vinden op juridisch vlak: juridische gelijkberechtiging - net wat bij ons, op Agalev na, het moeilijkst ligt - is een verworvenheid.

De vernieuwing zit hem in de 'no nonsense' benadering: niet de beleidsintenties zijn belangrijk, wel de effecten. En de resultaten zijn op cruciale

vlakken als onderwijs of tewerkstelling vernietigend.

Povere resultaten

Sommige indicatoren laten zelfs blijken dat de toestand van bepaalde nationaliteiten vo'o'r het vooropgesteld minderheidsbeleid minder problematisch waren dan momenteel vijf jaar na de afkondiging van dit beleid. Zowel de omvang als de duur van de werkloosheid bij niet-EG-migrantten is op markante wijze hoger dan bij de Nederlanders. Bij Turken en Marokkanen schommelt dit rond 40 % van de beroepsbevolking per bevolkingsgroep. Tot 1975 lag de werkloosheid onder mediterrane lager dan het gemiddelde van de Nederlandse loonafhankelijke bevolking. Tussen '83 en '87 daalde de Nederlandse werkloosheid met 12 %, bij Turken daarentegen steeg ze met 14 %, bij Marokkanen met 26 % en bij Surinamers en Antillanen zelfs met 37 en 38 %.

Dat er in dit geval een ander beleid met meer effectiviteit nodig is, kan moeilijk betwist worden. Het beleidsadvies legt dan ook sterk de nadruk op werkgelegenheid en outputfinanciering.

Er is ook een grotere selectiviteit. In de vroegere nota's had men te maken met een inflatie van W's: Weten, Wonen, Werken, Welzijn. Lapidair gesteld: enkele W's worden best weggelaten.

De Woonproblematiek moet zijn beslag in een ander kader krijgen. Bovendien lijkt er op dit domein enige verbetering vast te stellen. De Welzijnssector is niet langer in: het risico van teveel zorgafhankelijkheid zou nefast zijn voor andere W's. Op de ongeveer 200 bladzijden vind je nog slechts 3 bladzijden over welzijn. Werken en Weten resteren dan als cruciale en strategische maatschappelijke sectoren.

Ook het 'hoogst bereikte onderwijsniveau' ligt aanzienlijk lager bij allochtonen dan bij Nederlanders. Van de volwassen Turken en Marokkanen heeft 2 op 3 enkel lager onderwijs gevolgd. Voor Nederlanders is dit minder dan 1 op 5. Geschat wordt dat 20 % van de leerplichtige vreemde meisjes boven 12 jaar geen dagonderwijs volgt. Al vlug geraken allochtonen achterop en het diplomabezit blijft sterk achter bij de Nederlanders. De taalkennis, niet zozeer als omgangstaal, dan wel als reflektietaal, wordt als het meest cruciale tekort beschouwd, ook al is dit niet het enige dat speelt.

Naast de meer zakelijke en eerder selectieve benadering valt ook de meer economische inslag op. Men krijgt zo de indruk dat afstand wordt genomen van het 'gedram' over kollektieve emancipatie, groepsgewijze integratie, ... dat hoogtij vierde in de jaren zeventig. Over kulturele eigenheid, onder-richt in eigen taal en cultuur en interkulturalisme wordt nog slechts in sterk relativerende termen gesproken. Er wordt gewezen op het onduidelijke karakter van deze doelstellingen, op de bedenkelijke effecten - zoals meer racisme in scholen waar ruimte is voor interkultureel onderwijs - en op de toegenomen verscheidenheid van migrantennationaliteiten, wat een groepsgewijze aanpak vrijwel onmogelijk maakt. Dat er misschien nog meer externe druk zal ontstaan om vluchtelingen van diverse herkomst op te nemen, wordt aangegrepen om een individuele benadering omwille van de verscheidenheid van de migranten te rechtvaardigen. Het restriktief toelatingsbeleid ten spijt.

Nog opvallender zijn de vrijblijvende aanbevelingen voor maatschappelijke instituties (vb. werkgevers), in tegenstelling tot de dwingende wijze waarop voorstellen naar de migranten zelf worden geformuleerd.

In het beleidsadvies onderscheidt men drie onderdelen: vreemdelingenbeleid (of toelatingsbeleid), integratiebeleid en kultuurbeleid.

Vreemdelingenbeleid

De handhaving van een restriktief toelatingsbeleid staat centraal. Wel stelt men een verbetering van de vreemdelingenadministratie voor en een versoepeling van de vereisten om de Nederlandse nationaliteit te verkrijgen. In Europees verband stelt men dat staatsburgers van derde landen na vijf jaar verblijf in de Europese Gemeenschap gelijke rechten inzake vrij verkeer krijgen. Is dit op maat gesneden van de buitenlands opererende bedrijven zoals Nederland die heeft? Enkel voor sterk gespecialiseerd personeel zou buiten de gemeenschapsgrenzen kunnen gerekruteerd worden.

De WRR heeft wel zijn twijfels of een immigratiestop houdbaar blijft. Men stelt niet enkel dat de migrantenaanwezigheid een blijvend verschijnsel is (zoals in België eindelijk wordt erkend), maar men verwacht dat de immigratie zelf een blijvend fenomeen is, met als voornaamste oorzaken de ongelijke economische ontwikkelingen, verschillen in politieke vrijheid, de bevolkingsdruk uit ontwikkelingslanden, toegenomen informatie over het westen en de groeiende internationale onderlinge afhankelijkheid. België gaat nog niet zover. Ons migrantenaandeel ligt ook bijna twee maal zo hoog en de hete adem van het Vlaams Blok zal wel verhinderen dat beleidsmensen dergelijke stellingen zullen plegen. Misschien zullen ook wij na tien jaar vaststellen dat de immigratie sterk is toegenomen, ondanks een immigratiestop.

Een verscherping van de gezinshereniging, een maatregel waar men in België blijft om roepen, is niet nodig. Wel geeft de WRR enkele pistes voor een eventuele verstrenging: uitsluiting van meerderjarigen, van hen die geen nauwe familieband in het immigratieland hebben, ...

Het rapport bevat ook een aanbeveling voor een wet gelijke behandeling. We herinneren er aan dat in Nederland het gemeentelijk stemrecht voor migranten bestaat, al zullen sommigen schamper de band leggen tussen

gemeentelijk stemrecht en het virtueel failliet van het Nederlands migrantenbeleid. De aanbeveling houdt de onaantastbaarheid van het verblijfsrecht na vijf jaar in en het verbod voor overheid of in de privaatrechtelijke sfeer deze migranten ongelijk te behandelen. De WRR relateert de niet-bedoelde effecten van dergelijke maatregelen, zoals de aantrekkingskracht voor nieuwe immigratie en het remmend effect op het verwerven van de Nederlandse nationaliteit.

Nederland bepleit een volledig vrije keuze inzake terugkeer naar het herkomstland. De huidige financiële terugkeerregeling blijft onderschreven. Bovendien moet er samenwerking met het moederland zijn en informatiedoorstroming. Ook een terugkeeroptie van twee jaar zou moeten voorzien worden bij vertrek uit Nederland.

Integratiebeleid

Het integratiebeleid krijgt het volle pond. Bijna alle aandacht gaat uit naar arbeid en onderwijs.

Werken. Er wordt gekozen voor een arbeidsintensieve groei, iets wat bij ons onder andere de vakbonden terecht en gretig verdedigen. De verdringing van ongeschoolden door meer geschoolden moet zoveel mogelijk tegengewerkt worden. De WRR verdedigt een banenplan. Iets wat we graag horen, want we krijgen de indruk dat men met de economische groei en de trendmatige vermindering van de werkloosheid het belang hiervan overdadig relateert. Scholing komt hier op de eerste plaats. Binnen de stageplaatsen wil men een aandeel voorzien voor structureel werklozen. Er klinkt wel enig ongeloof door m.b.t. verplichtende quota's voor tewerkstelling van probleemgroepen. Ook bij ons wordt het falen van een dergelijke regeling voor gehandicapten aangevoerd. In Vlaanderen zou men moeilijk zijn lach kunnen onderdrukken als men zoals de WRR zou schrijven over "een niet gesanktioneerde verplichting (...) van de werkgever om in overleg met de werknemersvertegenwoordiging employment equity (2) tot stand te brengen" (p. 37). Eveneens een niet

Allochtonenbeleid

36

1989

Wetenschappelijke Raad
voor het Regeringsbeleid

gesanktioneerde verplichting is het jaarlijks opstellen van een plan om deze evenredigheid (voor vrouwen, gehandicapten, migranten) te bewerkstelligen. Op het ontbreken van een jaarlijkse rapportage staat wel een sanktie, maar over controle doet men erg wazig. Enig scepticisme over deze voorstellen is niet ongegrond. Maar de voorbeeldfunctie van de overheid t.o.v. de publieke dienstverlening of t.o.v. de gesubsidieerde sector is waard beklemtoond te worden. Voor ons gelden dan in het bijzonder de toegang tot het openbaar ambt en voorwaardelijke steun in functie van tewerkstelling van bepaalde categorieën. Een voorkeursbehandeling (vb. bij uitbesteding van een bepaalde overheidsopdracht) of een positief imago bij de publieke opinie kunnen dan de stimuli zijn. Het is de vraag of dit in het actueel klimaat nog zo positief zal overkomen.

Weten. Tweede speerpunt voor integratie is het onderwijs. Het huidige onderwijsbeleid wordt als te weinig effectief gekenmerkt. De WRR pleit voor meer bijzondere maatregelen voor migranten met een algemene voorrang voor taalonderwijs. Dat betekent onder andere deskundigheidsontwikkeling rond het aanleren van Nederlands als tweede taal en opvang binnen taalklassen in het kleuteronderwijs.

Niet enkel een inputfinanciering, ook een outputfinanciering in functie van de behaalde resultaten zou aan faciliteiten gekoppeld kunnen worden.

Het belang van beroepsgerichte scholing kan niet genoeg benadrukt worden, ook in België niet, waar het aandeel

van de migranten in de schakelprojecten eerder gering is.

Naast beroepsopleiding en werkervaring krijgt de basisedukatie van volwassenen een centrale plaats toebedeeld. Er zou een basisedukatieplicht moeten komen, waardoor bepaalde categorieën (vb. pas aangekomen migranten) verplicht worden gebruik te maken van hun leerrecht. Dat hebben we bij ons ook al gehoord. Nieuwkomers zouden een cursus Nederlands, georiënteerd op de Nederlandse samenleving, van ten minste een half jaar moeten volgen. Wie na binnenkomst ten laste valt van de overheid en niet over een basiskennis van het Nederlands beschikt, zou een korting op zijn inkomen riskeren. Begeleiding en opvolging zou georganiseerd kunnen worden door op te richten gemeentelijke bureaus. Men spreekt daarbij van het leveren van maatwerk, dit is aansluiten bij de reeds aanwezige kennis en vaardigheden, bij de kulturele achtergrond. Het voltooien van de cursus zou recht geven op een certificaat dat een bijzondere waarde krijgt voor verdere opleiding of sollicitaties. De zekerheid ook een job te krijgen, zou de motivatie sterk kunnen opdrijven. "Het sluitstuk van een activerend scholingsbeleid" is het weigeren van passende scholing, basisedukatie of passende werkervaring daadwerkelijk te sanktioneren.

Wonen en Welzijn. Over andere beleidsdomeinen is het WRR-rapport bijzonder bondig. Het bestuurlijk zeer complexe achterstandsgebiedenbeleid past niet meer in de nieuwe beleidsfilosofie die zich meer op sek-

toren dan op gebieden richt. Veel nuttige activiteiten die thans onder de vlag van een achterstandsgebiedenbeleid plaatsvinden, kunnen worden gestimuleerd, maar dan als onderdeel van een werkgelegenheids- of onderwijsbeleid. De Belgische bewindslui zouden deze stelling best eens onderzoeken voor ze hals over kop dit achterstandsbeleid willen kopiëren (vb. zones d'éducation prioritaires, Vlaams Fonds voor Integratie van de Achtergestelden).

Merkwaardig is dat wordt gepleit voor meer categoriale verbijzondering in het justitieel werk, de welzijnssector en gezondheidszorg. De specifieke eerstelijns hulp voor migranten werd te lichtvaardig afgeschaft. Dat is belangrijk om weten als we merken dat in Vlaanderen heel wat lokale integratiecentra de principieel verdedigbare optie aanhouden eerder gangmaker en verwijzer te zijn dan specifieke hulpverlener.

Kultuurbeleid

Het cultuurbeleid valt erg mager uit. Gelijke toegang voor alle nationaliteiten tot de liberale vrijheden lijkt de inspiratiebron. Een neutrale staat moet daarin omzichtig te werk gaan. Belangenverdediging moet wat losser van de overheid komen te staan.

migranten en hun organisaties ontstaan. Onderwijs in eigen taal en cultuur wordt buiten het regulier onderwijs geprojecteerd. We krijgen de indruk dat de redeneringen achter vroegere beleidsopties worden omgedraaid: waar voorheen een lans werd gebroken om via kulturele identiteitsvorming de achterstand weg te werken, wordt nu gesteld dat de identiteit het best bewaard en verrijkt wordt, als de onderwijsachterstand en sociaal-ekonomische achterstand wordt opgehaald. Ter staving verwijst men naar de Verenigde Staten.

De organisatie van het allochtonenbeleid

Er wordt geopteerd om meer dan voorheen specifieke maatregelen binnen de belangrijke sectoren te kaderen. Dit krijgt voorrang op het op elkaar afstemmen van de specifieke maatregelen. Merk op dat men in België nu net inspanningen in omgekeerde zin doet (Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid, interkabinettenwerkgroep).

Wat de financiële middelen betreft, wordt toegegeven dat het moeilijk is in nettotermen te spreken. Toch adviseert de Raad "enkele miljoenen gulden" extra voor het migrantenbeleid, onder andere voor bijzondere opvang en taalklassen in het onderwijs.

In een afzonderlijk luik wordt de achterliggende geest van het rapport het best geïllustreerd met de uitspraak dat "gelijke kansen primair door de betrokkenen zelf moeten worden waargemaakt. De overheid kan er slechts (...) toe bijdragen dat de voorwaarden hiertoe ontstaan". En wij die dachten dat het woord 'kansen' juist op de omgevingsvoorwaarden slaat.

Stempel van centrum-rechts?

De koerswending is voor ons interessant om vast te stellen, want we zijn wellicht te vlug geneigd leentje buur te spelen. Tegelijkertijd kunnen we hierin een waarschuwing lezen even na-aperig het geweer van schouder te veranderen. Wellicht bekriipt ons een heimelijk plezier: zonder veel beleid is het resultaat niet slechter dan in Neder-

land. Maar elke fierheid is ongepast: de migranten blijven op meerdere domeinen in een situatie en proces van achterstand en achterstelling. Een bijzondere inspanning is dus vereist.

Niet ten onrechte kan men stellen dat arbeid en onderwijs de sleutelsektoren zijn, al lijkt de minimalisering van de huisvestingsproblematiek niet volkomen verdedigbaar. Merkwaardig is dat Nederland tot een 'hardere' benadering komt zonder de hete adem van een rechts-radikale partij in de nek te voelen. Dat het WRR-advies op vraag van een regering die centrum-rechts geïnspireerd was, werd opgesteld, zal de globale toon van het document wel bepaald hebben. Een aantal kritische denkers over de migrantenproblematiek, zoals Penninx bijvoorbeeld, lijken ditmaal niet of nauwelijks bij het rapport betrokken te zijn geweest. De no-nonsense-benadering is wellicht ook een late vrucht van het krisistijdperk. Dit doet de vraag opborrelen of een aanhoudende ekonomische groei binnen een paar jaar niet een mildere benadering zal doen ontkiemen. Of zullen het dan eerder kulturele (over)gevoeligheden zijn die naar boven komen?

Een eenzijdigheid van formaat is dat naar de omgeving toe (het arbeidsbestel bv.) vrijblijvende verwachtingen geformuleerd worden (aanbevelingen, niet gesanktioneerde verplichtingen), terwijl dit voor de individuele migrant niet geldt (de edukatieplicht op straffe van korting op de financiële steun!). Dit lijkt op een politiek van twee maten en twee gewichten.

Een gezonde bekommernis om doeltreffendheid onttaardt in een ziekelijke afwijking als te pas en te onpas gesproken wordt over output-financiering. Men moet tenminste de potentiële voor- en nadelen op een rijtje zetten. Je hoeft geen socioloog te zijn om de risico's te onderkennen: migranten zullen van bij de aanvang geselecteerd worden op hun 'integreerbaarheid' of 'verbeterbaarheid' in functie van de resultaten. Twijfelgevallen zullen uit de boot vallen. Outputfinanciering als exclusieve benadering van de ondersteuning speelt bovendien in het voordeel van grote instellingen die voldoende armslag hebben om iets te doen aan initiële problemen, in afwachting van de output-tegemoetkoming. Van een

herschikking van de publieke financiën maakt men zich gemakkelijk af. Want de kritiek van ondoeltreffendheid enerzijds en - vergeleken met Vlaanderen - aanzienlijke middelen anderzijds, roept om fundamentele herschikkingen. Behoort dit niet tot de opdracht van de WRR? Of heeft het legertje migrantenwerkers hier een trits belangen waaraan in het kader van de "markt van welzijn en geluk" moeilijk kan worden geraakt?

We mogen het rapport niet selektief lezen. Er staan zaken in die het Belgisch beleid niet zo graag zal horen, de juridische gelijkstellingswet bijvoorbeeld, of die tegen de trends indruisen (kritiek op de centrale coördinatie van specifieke maatregelen).

Of dit voorgesteld Nederlands migrantenbeleid doeltreffender zal zijn, valt nog af te wachten. De ook in Nederland geformuleerde kritiek maakt het onzeker dat de voorstellen ook zomaar zullen worden overgenomen. We kunnen uit de Nederlandse ervaringen leren, maar onze eigenheid, ook als het over vreemdelingen gaat, duldt geen spiekgedrag. Naast aandacht voor een achterstandsbeleid, zullen we wellicht nog meer dan in Nederland rekening moeten houden met samenlevingsverhoudingen, ook al heeft het ene met het andere te maken.

De lektuur van het rapport moet evenwel tot de "sanktioneerbare verplichtingen" van de beleidsverantwoordelijken en migrantenwerkers behoren op straffe van korting op hun publiek of gesubsidieerd statuut. Dit lijkt ons een elementaire basisedukatieplicht.

Marc Maes

(1) M.J.A. Penninx, Minderheidsvorming en participatie, Samson, Alphen a/d Rijn, 1988 en C. Van Praag, Onderzoek naar etnische minderheden in Nederland: een signalement; bijdrage voor Studiedag buitenlandse minderheden in Vlaanderen, 18 maart '88.

(2) Men laat zich inspireren door de Canadese Employment Equity Act.

Bestrijding van de kansarmoede

GEMEENTELIJKE MIGRANTENPROJEKTEN

Maar liefst 2,2 miljard bedraagt het toetje dat de Vlaamse Gemeenschap jaarlijks - en dit tien jaar lang - mag opsoeperen. Dit bedrag, opgenomen in het Sint-Catharina-akkoord is een compensatie voor de gelden, beschikbaar gesteld aan enkele grote steden. Dat dit niet volstaat om de rampzalige financiële situatie van deze steden op te lossen, is ondertussen in Luik pijnlijk gebleken. De Vlaamse Executieve besloot dit krediet aan te wenden ten gunste van de zwakke bevolkingsgroepen.

Elke gemeente zijn deel

1,7 miljard van deze geldmassa valt onder de verantwoordelijkheid van de Gemeenschapsminister van Binnenlandse Aangelegenheden, L. Van den Bossche en wordt verdeeld onder alle Vlaamse gemeenten. De steden Antwerpen en Gent die krachtens het akkoord al uit een ander geldkraantje tappen, kunnen geen aanspraak maken op de dit deel van de bonus.

De oorzaken van veel financiële kopzorgen van de gemeenten moeten gezocht worden in de ongelijke inkomsten door de aanvullende personenbelasting en onroerende voorheffing. Gemeenten waar de inwoners gemiddeld een laag inkomen hebben, ontvangen minder gemeentebelasting, terwijl de uitgaven voor deze bevolkingsgroepen vaak een stuk hoger uitvallen (bestaansminimum, werklozen, bejaarden, ...). Bovendien hebben stedelijke gemeenten kosten die eigen zijn aan de activiteiten in een stad en niet rechtstreeks haar inwoners betreffen. De criteria van het Gemeentefonds zijn niet in staat gebleken deze toestand bevredigend te corrigeren.

Bij de verdeling van de bonus van 1,7 miljard wordt bijgevolg rekening ge-

houden met het fiscaal vermogen van de gemeenten. Elke gemeente, met uitzondering van Antwerpen en Gent, krijgt 10 fr per inwoner én een aandeel in de bonus in verhouding tot het 'objectief belastingsvermogen' van de inwoners. Uit een overzicht blijkt dat de 'Vlaamse' gemeenten rond Brussel, Sint-Genesius-Rode, Overijse, Kraainem, maar ook Machelen en Zaventem, het hoogst skoren. Landelijke gemeenten als Zonnebeke, Heuvelland of Heers vindt men helemaal onderaan. Zij krijgen dus relatief de hoogste sommen ter beschikking.

De gemeenten moeten deze kredieten aanwenden ter bestrijding van armoede en kansarmoede. De vele Vlaams-Blokstemmers hebben de overheid een duidelijk signaal gegeven dat aan hun situatie van achterstelling en die van de migranten iets moet veranderen. De gemeenten behouden echter het volle initiatiefrecht, al zijn de uitgaven die met de bonus kunnen worden gefinancierd, duidelijk vastgelegd. Er bestaan grote twijfels over of alle gemeenten ook zo plichtsbewust dit geld aanwenden zoals het hoort.

Uit een eerste evaluatie blijkt dat, ondanks berichten van manifest oneigenlijk gebruik, de toegekende kredieten grotendeels werden gebruikt voor de doeleinden waarvoor ze werden ter beschikking gesteld. Natuurlijk hadden de gemeenten moeilijkheden met de voor hen ongewone procedure inzake de toewijzing van kredieten en gingen er stemmen op om deze kredieten aan het gemeentefonds toe te wijzen.

Met deze kredieten kunnen een waaier van activiteiten worden betoelaagd. In elk geval zijn er onder de activiteiten die in aanmerking komen, een aantal specifiek gericht op migranten of vluchtelingen:

- vergoedingen voor tolken voor

administratieve opvang van anderstaligen (art 104/122/00)

- vergoeding voor de kennis van de taal en de cultuur van migranten (330/121/00)
- aankoop van kursussen, boeken, didactisch materieel voor laag-geschoolden, migranten enz ... (722/124/00)
- aankoop van migrantenlektuur (767/124/00)
- vergoeding lesgevers integratie migranten (842/122/00)
- aankoop van boeken voor de bibliotheek van het migrantencentrum (842/124/00)
- huur voor lokalen van migrantenwerking (842/126/00)
- werkingskosten raad voor migranten (842/142/00)
- installatievergoeding voor politieke vluchtelingen (842/331/00)
- toelage aan de adviesraad voor migranten (842/332/00)
- toelagen aan verenigingen voor vreemdelingenwerking (842/332/00)
- toelage aan tolkencentrum (842/332/00)

De bonus kan ook deels worden aangevend als werkingstoelagen van het O.C.M.W. wanneer de sociale uitgaven het gemiddelde van hun categorie overstijgt.

Toch moet benadrukt worden dat de gemeenteraad volledig autonoom beschikt over de bestemming van het geld en dat gemeenten met heel wat migranten dit subsidiepotje geheel naar eigen smaak aan andere bevolkingsgroepen kunnen doen ten goede komen. Natuurlijk is een goed niet-kategoriaal beleid ook een stevige steun in de rug voor hulpbehoevende migranten, maar helaas vallen bij een dergelijk beleid de migranten vaak uit de boot. De redenen liggen voor de hand: ze zijn politiek oninteressant, onvoldoende georganiseerd, onmondig, ...

Projecten

500 miljoen zal dienen om tussen te komen in de kosten van gemeenten en OCMW's bij armoedebestrijding en/of migrantenbeleid. Dit krediet valt onder de verantwoordelijkheid van de Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijn, J. Lenssens.

Gemeenten en OCMW's kunnen - eventueel in samenwerking met particuliere instellingen - het initiatief nemen om projecten voor kansarmen of migranten in te dienen. Over de wijze waarop deze samenwerking moet worden georganiseerd en financieel geregeld, bestaat vooralsnog veel onzekerheid.

De criteria voor deze projecten zijn de volgende:

- de projecten dienen doelgericht te zijn: concrete resultaten beogen i.v.m. zelfredzaamheid, integratie, participatie en levensvoorwaarden van de betrokkenen

- probleem- en situatiegericht

- een geïntegreerde aanpak voor te staan: kansarmoede heeft te maken met een opeenstapeling van factoren als geringe opleiding, laag inkomen, negatief zelfbeeld, zwakke tewerkstellingsituatie, weinig participatie, enz. Zo mogelijk moeten verschillende facetten van de problematiek worden aangepakt.

- methodisch aangepast te zijn: gemak-

kelijk bereikbaar en toegankelijk, resp. voor de betrokkenen

- doordacht en planmatig

- tijdelijk: voor een periode van maximum 3 jaar; eventuele verlenging is mogelijk

- financieel haalbaar: gedeeltelijke voorfinanciering en eigen aandeel in de totale kostprijs

- een samenwerkingverband te vormen: migranten of kansarmen en hun vertegenwoordigers moeten bij het project worden betrokken; samenwerking met deskundige particuliere organisaties is aangewezen

Voor de migrantenprojecten moeten de bestaande provinciale begeleidingsdiensten bij het project betrokken worden.

- en tenslotte een toegevoegde waarde te leveren: bestaande initiatieven afschuiven of schrappen om middelen vrij te maken voor een nieuw project, kan niet.

De subsidieerbare kosten bedragen 95 % van het totaal. De overige 5 % wordt door de gemeente of het OCMW gedragen. Prioritair moeten echter de reeds gereguleerde of klassieke subsidiëeringskanalen worden aangeboord.

Van de bij de Administratie van Gezin en Welzijnszorg ingediende projectaanvragen werden er in eerste instan-

ten 112 goedgekeurd. De meeste zijn tewerkstellings- en buurtwerkprojecten. Vijftien initiatieven zijn migrantenwerkingen (van de toegekende 485 miljoen gaat 66,4 miljoen naar deze werkingen). Bovendien krijgen de begeleidingsdiensten van Antwerpen, Limburg, Vlaams Brabant en Oost Vlaanderen elk een medewerker toegewezen die de coördinatie van deze projecten op zich neemt.

Nieuwe samenwerkingsvormen

Het privé-initiatief blijft in grote mate afhankelijk van de goodwill van gemeenten en OCMW's om hen te betrekken bij deze projecten. Bovendien is nog niet uitgeklaard wie in geval van een samenwerking de niet-subsidieerbare kosten draagt. Toch kunnen de bestaande initiatieven voor de noodzakelijke omkadering, ondersteuning en begeleiding zorgen. Zij beschikken over ervaring, hebben vaak de broodnodige kontakten om een project succesvol te maken.

Zo wordt het duidelijk dat er nieuwe vormen van samenwerking moeten ontstaan tussen gemeenten en particulier initiatief. Dat zal ongetwijfeld een aanpassingsperiode vereisen. De migrantenwerkingen zijn er voorlopig wel in geslaagd uit deze toch wel immense pot een graantje mee te pikken, maar het wordt duidelijk dat de verantwoordelijkheid voor en het zwaartepunt van het migrantenbeleid zo zetselsaan verschoven wordt naar het gemeentelijk vlak.

Vlaams Fonds voor Integratie van de Achtergestelden: goedgekeurde projecten											subsidiebedrag in miljoen fr.					
	VL.BR.		LIMB.		W-VL.		O-VL.		GENT		ANTW.		STAD A'PEN		TOTAAL	
	N	FR	N	FR	N	FR	N	FR	N	FR	N	FR	N	FR	N	FR
Tewerkstelling	2	10	10	29	2	8	9	38	-	-	2	9,3	3	18,3	28	112,8
Buurtwerking	1	2,5	5	12	1	2,5	1	3,8	2	16,8	2	5	6	34,4	18	77
P.A.O.	3	21,2	5	12,5	3	9,7	4	10,3	-	-	2	5	1	7,2	18	65,8
Basiseducatie	1	1,2	1	3,9	-	-	-	-	1	10	1	0,4	1	2,5	5	18
Woon-Werk	-	-	-	-	2	14,3	1	3,3	1	22,6	1	2,3	-	-	5	42,6
Huisvesting	-	-	-	-	1	3,6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,6
Opvang, begeleid	2	6	1	3,4	1	2,5	2	3,8	1	2,5	-	-	2	6,3	9	24,5
Alg. ondersteun	-	-	-	-	-	-	1	0,4	1	12,6	-	-	1	9	3	22
Andere	-	-	-	-	1	1,2	-	-	-	-	1	3,3	-	-	2	4,5
Subtotaal	9	41	22	60,9	11	41,8	18	59,6	6	64,6	9	25,3	14	77,7	89	370,9
Migranten	1	5	11	52,6	2	6,3	3	9,9	-	-	3	12,5	6	28,2	26	114,5
TOTAAL	10	46	33	113,5	13	48,1	21	69,5	6	64,6	12	37,8	20	105,9	115	485,4

(N = aantal - FR = milj. BF)

Bron: Gemeenschapsministerie voor Gezin en Welzijn

(N = aantal - FR = milj. BF)

Bron: Gemeenschapsministerie voor Gezin en Welzijn

onderwijs

KONCENTRATIESCHOLEN

besproken

In een druk bijgewoond debat over migrantenscholen, georganiseerd door AKO (Aktiegroep Kritisch Onderwijs) in december '89, werd de problematiek van de migrantenscholen door een 150-tal betrokkenen geanalyseerd. Dat is ondertussen al even geleden, maar de aangesneden thematiek ligt ons te nauw aan het hart om deze notities dan maar naar de prullenmand te verwijzen. Ook veel van de aanwezigen, bijna zonder uitzondering onderwijsmensen, bleken op dit vlak met een serieus ei te zitten.

Drie belangrijke elementen werden door moderator Flip Voets op tafel gelegd: spreiding van migrantenkinderen over de scholen, de kwaliteit van het onderwijs en een 'totaal' beleid, duidend op de invloed van andere factoren, zoals de woonplaats, op het onderwijs. Al gauw werd duidelijk dat deze topics zo met elkaar verbonden zijn dat ze niet kunstmatig in het gesprek konden uit elkaar worden gehouden.

Aan het debat namen vertegenwoordigers van het stedelijk onderwijs van Antwerpen, van de ARGO en van het Koninklijk Commissariaat voor het migrantenbeleid deel, naast mensen uit het onderwijs en onderwijsdeskundigen.

Migrantenscholen bestaan al een jaar of tien, maar komen nu pas echt ter sprake. Ze kunnen op een vrij korte periode ontstaan en hun aantal neemt nog toe. Bovendien zijn het uitsluitend moslimkinderen die in zo'n scholen terecht komen, dit wil zeggen dat er een etnische differentiatie ontstaat.

Een concentratieschool krijgt dan een beetje een voorschoolse functie. De school moet zich helemaal omtrenten en vooral een taalpakket aanbieden. Migrantenkinderen die wat taalbagage hebben verworven, kijken dan ook uit naar een andere school. Wat een dergelijke evolutie met zich meebrengt aan problemen voor de school en de leerkrachten, is gekend. Al te vlug wordt daar de konklusie aan gekoppeld dat het onderwijs er minder kwaliteiten zou bezitten. Een goed debat, vereist dan ook dat men dergelijke stereotypen zou achterwege laten, want leerkrachten uit concentratiescholen houden aan dergelijke opmerkingen een stel zere tenen over en met reden: vaak doen zij in moeilijke omstandigheden meer inspanningen om hun leerlingen iets bij te brengen dan hun collega's uit zogenaamde 'witte' scholen.

Tot zover de vaststellingen. Vraag is: kan men deze tendenzen een andere richting uitsturen en is dat wenselijk? Of evolueren we naar een vorm van apartheid in het onderwijs?

De teneur van het debat was dat spreiding van migrantenkinderen een ideale situatie is die evenwel niet op dwingende wijze kan worden bewerkstelligd. Over hoe een spreiding te bereiken zonder te raken aan de vrije schoolkeuze, waren niet alle deelnemers even duidelijk. Het voorstel van het Koninklijk Commissariaat om een aanmoedigingsbeleid in deze zin te voeren ging niet onopgemerkt voorbij. De 'witte' scholen in wijken met veel migranten zouden volgens het voorstel meer migrantenkinderen moeten opnemen. M. Verlot zei hierover dat het Koninklijk Commissariaat voor eens en voor altijd stelling had willen nemen, omdat concentratiescholen de structurele diskriminatie bestendigen. Stimulansen geven om een minimum aantal migrantenkinderen van 5 % van de schoolbevolking te bekomen, kan o.a. door scholen die boven deze 5 %-drempel zitten bijkomende middelen te geven (via lestijden-coëfficiënt). 30 % migrantenkinderen in een school wordt als een ideale norm beschouwd - eventueel opgetrokken tot 50 % als het over Europese kinderen gaat -, norm waarover grote discussie bestaat en zal blijven bestaan. Concentratiescholen op hun beurt moeten steun krijgen om een nieuwe optie waar te maken, namelijk niet langer een concentratieschool zijn.

Een vertegenwoordiger van de ARGO wees er op dat men de spreidingsproblematiek toch in de kontekst van schoolprestaties en integratie moet zien. Iemand van het stedelijk onderwijs in Antwerpen merkte op dat een totaal beleid de enige oplossing is, want spreiding op onderwijsvlak is in strijd met de huidige huisvestingssituatie. Het is een beetje naïef te denken dat kinderen - zoals de ARGO-vertegenwoordiger opmerkte - verschillende scholen voorbij zullen

lopen en elders les zullen volgen, omdat aan de scholen meer mogelijkheden worden geboden. De ouders beter informeren zal duidelijk niet volstaan. Hoe men het gedrag van de ouders kan 'sturen', in het bijzonder bij kinderen in het lager onderwijs, daar gaat het tenslotte om. Vandaar ook de 30 %-norm die een kritiek punt in de schoolverhoudingen weergeeft, te weten het punt waarop - dat heeft de ervaring uitgewezen - Belgische ouders hun kinderen uit de school beginnen weghalen. En dan kan het bijzonder snel gaan natuurlijk, want al vlug kantelt de balans in het voordeel van de migrantenkinderen.

Overigens is de vraag hier zeer op zijn plaats of de migrantenouders die spreiding wel wensen. Ouders zijn zeer gevoelig, zo merkte een migrant uit het publiek op, voor de vervreemding van hun kinderen. Ze zijn al vreemden op straat, moeten ze dat op school ook nog eens zijn? Ze hebben hun fierheid, beklemtonen het recht om anders te

zijn. Bovendien zijn bijvoorbeeld de EOO-initiatieven (Elkaar Ontmoetend Onderwijs) meesters in het aantrekken van Marokkaanse leerlingen, als ze de foto van de Marokkaanse koning in hun leslokalen gaan ophangen. Dat is een gevaar voor toekomstige Belgen, aldus de spreker.

Zal spreiding het gewenste resultaat tot gevolg hebben? Problemen worden allicht van de ene school naar de andere overgedragen. Maar iedereen was het er over eens dat er heel wat begeleiding nodig zal zijn en dat dit bijzonder veel geld zal kosten.

Een meer algemeen probleem, maar niet zonder belang voor het ontstaan van concentratiescholen, is de manier waarop scholen vechten voor elke kop. Illustratief is alleszins de klacht van onderwijzers uit het middelbaar onderwijs over de leerlingen die in de maand september verschillende keer van school veranderen, in het milieu de scholendans genoemd, om uit te testen

waar ze het meest faciliteiten genieten. En dan geldt het geen faciliteiten op onderwijsvlak, maar de toelating te roken, lage eisen inzake discipline, enz. De migrantenjongeren volgen elkaar dikwijls in dit zoeken naar een 'interessante' school. Om tenslotte de ouders in oktober te zien ingrijpen en hun kind alsnog in een school naar hun keuze te laten inschrijven. Een andere wijze van controle en verschaffing van middelen zou hier een gedeeltelijke oplossing kunnen vormen.

Vanuit beleidsstandpunt is het interessant te weten dat Minister Coens een onderzoeksopdracht gaf om een stimuleringsbeleid uit te werken voor het wegwerken van onderwijsachterstanden, onder andere van migrantenkinderen. Men denkt daarbij aan interscolaire projecten. Resultaten worden eind van het schooljaar verwacht.

PROJEKT "JOHARA"

In onze reeks over werkingen met migrantenvrouwen stellen C. Marquez en J. Vanschoren het Johara-project voor, een

opleidingsproject voor werkloze migrantenmeisjes.

Een combinatie van Marokkaanse traditie en Belgische opleiding

In Limburg ligt de werkloosheid erg hoog, hoger dan in de rest van Vlaanderen. Dit heeft niet alleen te maken met de sluiting van de mijnen. Er bestond reeds voor de sluitingen veel werkloosheid, vooral onder vrouwen. De meeste migrantenfamilies, aangekomen om mijnarbeid te verrichten, werden gehuisvest in de mijnwijken, waar een groot deel van de migranten weinig contact heeft met de Vlamingen. Dat is ook het geval in de wijk Meulenberg in Houthalen, waar er onder de 3.000 inwoners ongeveer 780 Turken en 660 Marokkanen zijn. Daarnaast wonen er nog een tiental andere nationaliteiten.

Vooraf Turkse en Marokkaanse vrouwen hebben weinig contact met de omliggende samenleving. Hun cultuur geeft hen vooral verantwoordelijkheden binnenshuis, in het gezin. Contacten buitenshuis, met een andere cultuur, worden als een bedreiging gezien. Daardoor hebben deze vrouwen een grote achterstand op sociaal-kultureel vlak: taalkennis, sociale vaardigheden, omgaan met sociale diensten.

Migrantemeisjes krijgen te maken met een nog sterkere controle op hun contacten met een andere cultuur. Door taalachterstand en een gebrek aan ondersteuning vanuit het thuismilieu, geraken zij al vlug achter in het onderwijs. In het middelbaar onderwijs komen zij bijna automatisch terecht in het lagere beroepsonderwijs, zonder veel perspectieven op tewerkstelling. Eenmaal van school, komen ze in de werkloosheid terecht. Thuis werpt men allerlei belemmeringen op om werk te gaan zoeken, maar ook de overheid of de VDAB helpen de meisjes maar zelden vooruit. Beter

geschoolde werklozen waarvoor men sneller werk vindt, krijgen voorrang.

Het buurtopbouwwerk en de migrantenjongerenwerkingen in de Limburgse mijnstreek leveren heel wat inspanningen om de sociaal-kulturele achterstanden van migrantenvrouwen en -meisjes weg te werken. Tot voor kort lag de nadruk op ontmoeting en educatieve activiteiten: taallessen, sociale vaardigheden en interculturele contacten.

De laatste tijd wordt ook voor meisjes meer aandacht geschonken aan de tewerkstellingsproblematiek. Tewerkstelling betekent voor migrantemeisjes een verbetering van hun sociaal-ekonomische positie. Daarnaast is het ook een belangrijke sociale faktor voor hun emancipatie en integratie in onze samenleving. Bovendien ontstaat er door de werkloosheid van vaders, echtgenoten of broers in de migrantengezinnen een grotere bereidheid om meisjes te laten werken.

Door hun lage opleiding hebben deze meisjes echter weinig kans op tewerkstelling. Daarnaast zijn initiatieven als schakelopleidingen of andere beroepsopleidingen niet aangepast aan de situatie van de migrantemeisjes. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met de belemmeringen uit hun cultuur.

Buurtopbouwwerk Meulenberg heeft daarom een zelf een specifiek en aangepast beroepsopleidingsproject ontwikkeld. Door een beroepsopleiding voor werkloze migrantemeisjes te organiseren probeert het JOHARA-project ('Johara' betekent juweel) een

antwoord te geven op deze zeer complexe problematiek. Het is een rekonversieproject dat vanuit de buurt en vanuit de migrantengemeenschap zelf wordt uitgebouwd. Een Marokkaanse DAC-kracht kwam met het idee om een opleidingsproject te starten dat aansluit bij de Marokkaanse cultuur.

De traditionele feestkleding die Marokkaanse vrouwen dragen, de *kandorra's*, worden gemaakt met speciale borduurtechnieken, van generatie tot generatie overgedragen. In Marokko zijn er ateliers waar dit aangeleerd wordt. Vier medewerkers van Buurtopbouwwerk Meulenberg hebben hun vakantie opgeofferd om deze borduurtechnieken aan te leren in Marokko. Zij zijn enthousiast teruggekomen en wilden met hun opleiding in Meulenberg iets realiseren. Via de activiteiten georganiseerd door het buurtopbouwwerk bestond er een goede relatie met de Marokkaanse gemeenschap en de ouders zouden makkelijker te motiveren zijn voor een project dat aansloot bij hun cultuur, zo dacht men.

Door dit project kregen werkloze Marokkaanse meisjes de kans een beetje meer los te komen uit hun isolement. Ze zouden de mogelijkheid krijgen te gaan nadenken over hun tewerkstellingswensen en -kansen. Het leren van borduurtechnieken in het perspectief van zelfstandige tewerkstelling in thuisverband of in het kader van een coöperatie was een basisidee waarvan de praktijk moest uitmaken of het te realiseren was. De eerste fase was een beroepsopleidingsproject: vanuit de beroepsopleiding zouden de

tewerkstellingsmogelijkheden van deze groep meisjes onderzocht worden.

Solliciteren en borduren

Tussen september en december '88 namen negen werkloze Marokkaanse meisjes deel aan het beroepsopleidingsproject. Het programma bestond uit een pakket vorming, motivatie en begeleiding en een pakket vaktechnische opleiding, samen 300 uren.

De 'vorming' werd georiënteerd op de tewerkstellingsmogelijkheden. Zo bezocht de groep het lokale RVA-kantoor waar ze voor de eerste keer werden ingeschreven. Marokkaanse schoolverlaters hadden op dat moment nog geen recht op werkloosheidsuitkeringen, en kenden bijgevolg de RVA nauwelijks. Hun namen werden er opgenomen in de Simona-computer. De groep bezocht ook een interimkantoor waar ze eveneens werden ingeschreven. Veel aandacht ging naar lees-, spreek- en schrijfvaardigheden in functie van een sollicitatie, wat de meisjes voorheen nooit leerden.

De 'vaktechnische opleiding' behelste in eerste instantie borduurtechnieken op trap-naaimachines. Dat vereist concentratie, aandacht en doorzettingsvermogen, arbeidsattitudes die ook in andere werksituaties van belang zijn. Naarmate ze deze technieken beter

onder de knie kregen, groeide het zelfvertrouwen en de eigenwaarde van de meisjes, wat een belangrijke rol kan spelen in hun verdere ontwikkeling.

Aan het eind van de opleiding werd meer aandacht besteed aan de afwerking van de produkten. Om de kandorra's volledig af te werken, is de opleidingstijd te kort gebleken. Het eerste projectjaar vereiste te veel tijd en energie om de nodige materialen en middelen bijeen te brengen. Uiteindelijk hebben de meisjes besloten om vrijwillig enkele maanden verder te werken om een minimaal aantal afgewerkte produkten klaar te krijgen, onder meer voor een tentoonstelling.

De belangrijkste resultaten werden geboekt op het vlak van mentale vorming en ontwikkeling. Een belangrijke meerwaarde van het project is gelegen in de mentaliteitsverandering die plaatsvond. De meisjes kregen een beter zicht op hun mogelijkheden, ondanks alle beperkingen. Tevens gingen ze zich assertiever opstellen, zowel thuis als buitenshuis.

Drie meisjes vonden werk, dat niet in het verlengde van het project ligt, een vierde gaat trouwen en heeft zich na de opleiding teruggetrokken. De anderen

willen verder kleding en textiel maken en hun produkten verkopen. Het project steunt hen daarbij, maar voor een deel zullen ze ook moeten zelfstandig leren werken. Daarnaast zal het project voor hen ook andere tewerkstellingsmogelijkheden verkennen.

Middelen

Dit project realiseren kostte heel wat inspanningen om de noodzakelijke middelen te verzamelen: financies, personeel, materialen. Het Europees Sociaal Fonds heeft het project gesubsidieerd in 1988 en de Vlaamse Gemeenschap stelde twee halfzijdse tewerkgestelde werklozen ter beschikking. Het gemeentebestuur van Houthalen-Helchteren zorgde voor de huisvesting en bijkomende middelen voor de renovatie van de zolderruimte tot ateliers en voor een verwarmingsinstallatie. De Kempische steenkoolmijnen tenslotte leverden hun bijdrage voor de aanschaf van elektronische naaimachines, stoffen en garen en kleiner materiaal voor het atelier.

Plannen en verwachtingen

Het project JOHARA wordt dit jaar verdergezet en er zullen ook Turkse meisjes kunnen aan deelnemen. In de Turkse kultuur worden machinale borduurtechnieken gebruikt bij textielprodukten als beddegoed, tafellaken, en doeken. Bedoeling is om Marokkaanse borduurtechnieken en

machinaal borduren te combineren en zo te komen tot een gevarieerde reeks van produkten, kleding en textielgoederen. Het aantal opleidingsuren wordt verdubbeld. Zowel de vaktechnische als de bemiddelingskomponent krijgen meer aandacht. Via kontakten met instanties en bedrijven wil men proberen meer openingen in de arbeidsmarkt te creëren voor deze specifieke groep werklozen.

Het project van Meulenberg heeft bezwezen met een zelfstandige aanpak en bij een moeilijke doelgroep waardevolle resultaten te kunnen boeken. Beroepsopleidingsprojecten voor migrantenjongeren kunnen best met een buurtgerichte aanpak en via lokale kontakten worden verwezenlijkt. Projecten die allerlei beperkingen van bovenuit worden opgelegd, schieten hun doel voorbij. De moeilijkst bereik-

bare groep laaggeschoolde werklozen vraagt om een aanpak op buurtniveau.

Dat betekent niet dat er geen samenwerking met het provinciebestuur, de VDAB, de gemeente of het bedrijfsleven nodig is. Om voor deze groep werklozen te kunnen opkomen, vragen de initiatiefnemers van het project uitdrukkelijk om betrokken te worden op hogere overlegniveau's. Het betekent wel dat lokale projecten als JOHARA in hun eigenheid moeten worden erkend.

Wat als een leuk, maar vaag idee geoperd werd, is voor een groot deel gerealiseerd. Sommige Marokkaanse meisjes hebben werk gevonden, anderen staan steviger in hun schoenen. Slechts door de enorme inzet en doorzettingsvermogen van het

buurtopbouwwerk en de deelnemers is dit mogelijk geweest. Wellicht kunnen andere projecten inspiratie putten uit het JOHARA-project om op hun manier voor deze doelgroep nieuwe perspectieven te creëren.

Het Johara-project krijgt trouwens navolging. In *Winterslag* wil men een groep meisjes opleiden tot kapster en een andere groep Turkse textielgoederen leren vervaardigen. In Jeugdhuis Okee in Maasmechelen worden voorbereidingen getroffen om een opleiding te starten in het beschilderen van zijden sjaaltjes, die als relatiegeschenk worden gebruikt.

Carmen Maiquez
Johny Vanschoren

Moeten migranten zich laten naturaliseren om als volwaardige burgers in ons

landje te worden aanvaard? Kunnen ook niet-Eg-ers recht op politiek stemrecht doen gelden? Deze vragen blijven in anti-racistische middens, in

het politieke milieu en bij de migranten zelf discussies oproepen. Dundar Dümlügöl schreef hierover een discussietekst.

BURGERRECHTEN EN HET NATIONALITEITSVRAAGSTUK

Ontwerp van resolutie

Ondanks de moeilijkheden die ze de laatste jaren in België ondervinden, beseffen steeds meer migranten vandaag de dag dat hun verblijf er niet tijdelijk is, maar van blijvende duur. Meer en meer migranten kopen hier een huis, wat tien jaar geleden slechts door een kleine minderheid werd gedaan en waarvoor men toen door de anderen met een scheef oog werd bekeken.

Ook bij de Belgische overheid en bevolking groeit dit besef. 'Gastarbeiders' zijn niet langer gasten die na een tijdje zullen terugkeren, maar zijn 'migrant' geworden die zich hier definitief gevestigd hebben. Migrant zullen in de toekomst

'etnische minderheden' vormen in dit land maar ze zullen ondertussen Belgische staatsburgers zijn geworden. Dat mogen we realistisch gezien verwachten. Zoals Turkse minderheden in Joegoslavië, Griekenland en Bulgarije staatsburgers zijn van deze landen, zal het later als normaal ervaren worden de Turkse mensen in België volwaardige burgers van dit land zijn.

Door veel migranten wordt deze idee nu reeds aanvaard en gunstig onthaald. De aanvragen tot naturalisatie zijn de laatste jaren sterk toegenomen. Daarom moeten we deze positieve evolutie durven onder ogen schouwen te nemen en de toekomst proberen wat dichterbij te brengen. Deze evolutie zal ongetwijfeld belangrijke verbeteringen voor de migranten brengen.

Zij zullen volwaardige burgers van dit land worden met al de daaraan verbonden rechten en plichten. De talrijke wettelijke diskriminaties die hen vandaag treffen, zullen met één slag uit de weg geruimd zijn.

Daarom vragen we dat alle migranten die gedurende een aantal jaren in dit land gevestigd zijn automatisch recht zouden krijgen op de Belgische nationaliteit, met respect voor hun culturele identiteit en met behoud van hun oorspronkelijke nationaliteit. We vragen met andere woorden de dubbele nationaliteit. Momenteel wordt de Belgische nationaliteit slechts met mondjesmaat toegekend en enkel aan die migranten waarvan men vindt dat ze zich 'geïntegreerd' hebben, wat dit ook moge betekenen. Er wordt een proce-

Foto's opbouwwerk Meulenberg

dure doorlopen die gemiddeld twee jaar duurt. Daarbij wordt nagegaan of de migrant voldoende taalkennis bezit, zich goed geïntegreerd heeft en of hij/zij zich wel 'goed' gedraagt. De politie komt aan huis de gezinssituatie bekijken en steekt zijn licht op bij de burens. Er wordt navraag gedaan in alle gemeenten waar de migrant gewoond heeft sinds zijn aankomst in België. Het is duidelijk dat bij deze gang van zaken heel wat willekeur mogelijk is.

We vragen daarom dat naturalisatie geen gunst blijft die wordt toegekend op basis van moeilijk te definiëren criteria, maar dat het een afdwingbaar recht wordt voor alle migranten, zonder al de beschamende voorwaarden die een aanslag vormen op het kulturele anders-zijn van migranten. Naturalisatie moet een recht worden voor iedere inwoner van dit land die zich hier wettelijk heeft mogen vestigen. Bovendien zal de naturalisatie een belangrijke hefboom zijn om de integratie te bevorderen.

Naturalisatie op zich vormt geen aanslag op de kulturele en etnische identiteit van migranten. Integendeel, door naturalisatie zal men veel meer

middelen kunnen mobiliseren om de eigen kulturele identiteit te ontplooiën en te beleven. Hierbij willen we benadrukken dat we segregatie en afsluiting in eigen etnische groepen met klem afwijzen, maar dat we een sterke voorstander zijn van openheid en sterke contacten tussen al de kulturen en etnische groepen die in dit land samen leven.

Het ligt voor de hand dat we ons als volwaardige burgers veel beter zullen kunnen verdedigen tegen het dreigende gevaar van racisme, tegen werkloosheid en diskriminatie. Migrantjongeren zullen veel betere onderwijsmogelijkheden krijgen en een betere positie kunnen verwerven. De politici zullen meer gehoor geven aan onze problemen. Alle wettelijke diskriminaties op strikt juridisch, sociaal en economisch vlak zullen verdwijnen. Het openbaar ambt zal toegankelijk worden voor migranten. De racistische roep om terugsturing van migranten zal dan onzinnig worden.

Het beste antwoord dat de migranten vandaag kunnen geven op de bedreiging van het racisme is hun positie te versterken door burgerrechten te krijgen. Steeds meer migranten hebben dit begrepen en daarom is het aantal

naturalisatie-aanvragen de laatste jaren sterk gestegen.

De eis om automatisch recht te krijgen op de Belgische nationaliteit, vereist geen grondwetswijziging, enkel een aanpassing van de nationaliteitswet, wat veel eenvoudiger is door te voeren. Bovendien zijn de meeste politieke partijen niet gekant tegen de toekenning van de Belgische nationaliteit.

Wij hebben in het verleden het stemrecht voor migranten bij de gemeenteraads-verkiezingen geëist, los van de nationaliteitsvoorwaarde. We blijven deze eis steunen, het is een rechtvaardige eis. Maar we kunnen en mogen ons niet beperken tot deze eis. We moeten veel verder gaan en de volledige gelijkberechtiging eisen voor migranten, omdat veel prangende problemen vandaag dringend een oplossing vragen.

Dündar Dumlugöl

Cours d'été Summer School

In het kader van het Europese Erasmus-programma gaat aan de U.C.L. van 16 tot 27 juli 1990 een lessenreeks door met als thema 'Migrations et Populations Islamiques en Europe'. In samenwerking met vijf andere Europese universiteiten (Aix-Marseille, Warwick, Frankfurt-am-Main, Utrecht en Parijs) is een basisprogramma van 30 lesuren samengesteld. Daarnaast kunnen twee seminars naar keuze worden gevolgd. Voertalen zijn het Frans en het Engels.

De lessenreeks richt zich tot studenten uit de sociale of menswetenschappen (hogere cyclus) en tot sociaal werkers, onderwijzend personeel en andere betrokkenen met een hogere opleiding. Van de deelnemers wordt na afloop een paper in een taal naar keuze ver-

wacht.

Inschrijvingen (voor 31 mei) en verdere inlichtingen: UCL, Départ. Sciences Politiques et Sociales, GREM, place Montesquieu 1/21, B - 1348 Louvain-La-Neuve. Tel 010/47 42 51 of 47 42 47.

Basisprogramma

Islam européen: dynamique d'une présence (A. Bastenier en F. Dassetto, Univ. Cath. de Louvain)

Approche de l'Islam européen. Concepts (W. Schiffauer, Univ. Frankfurt)

Formes d'appartenances à l'Islam contemporain (F. Ataçan, Univ. van Mar-

mara en Univ. van Utrecht)

Transition politique dans les pays du Maghreb contemporain (R. Léveau, Inst. d'Etudes Politiques, Paris)

Islam en situation de minorité (A. Popovic, EHESS, Paris)

Organisations musulmans d'Europe: typologie et concepts (B. Etienne, Univ. de Aix-Marseille)

Famille: droit et culture (J. Nielsen, Selly Oak Colleges, Birmingham)

Femme en Islam (G. Ascha, Univ. de Utrecht).

DOKUMENTATIE

W. Quix, B. Severain, *Huisvesting: in wiens belang? De huurdersverenigingen in het Brusselse Gewest. Een te volgen voorbeeld*, Brusselse Federatie Huurdersverenigingen, Brussel, 1989, 131 blz.

Brussel verandert snel. Dat ervaren de minder gefortuneerde Brusselaars aan den lijve. Er blijken steeds minder fatsoenlijke woningen te huur, die aangepast zijn aan kinderrijke gezinnen en bovendien betaalbaar blijven. Het aanbod op de privé-markt wordt gekenmerkt door een enorme stijging van de huurprijzen.

De huurdersverenigingen in het Brusselse, geïnspireerd op een Brits model, zijn een unieke vorm van belangenbehartiging van huurders. Veel van de aangesloten leden zijn migranten. De Brusselse Federatie van Huurdersverenigingen publiceerde een studie, in opdracht van de Staatsse-kretaris van het Brusselse Gewest, een studie naar de mogelijkheden van dit model.

Er zijn momenteel in Brussel vier huurdersverenigingen met een 200-tal leden

aktief. Zij beheren zo'n negentig woningen via een democratische besluitvorming. De doelstelling is de aangesloten leden in een kwalitatief goede en aangepaste woning te huisvesten. De toedeling van woningen kan niet zonder de algemene vergadering van de leden. Door de eenvoudige uitgangspunten blijken huurdersverenigingen uiterst geschikte instrumenten voor kansarme buurten.

De studie onderzoekt in welke Brusselse wijken er op korte of middellange termijn huurdersverenigingen zouden moeten ontstaan.

Knelpunt is echter de afwezigheid van woonzekerheid en het tekort aan goede en betaalbare woningen. Het aanbod structureel wijzigen, ligt niet in de macht van dergelijke kleine privé-organisaties. De overheid vindt in de tweeledige werking - huisvesting en socio-culturele begeleiding - een alibi om geen steun te verlenen. Zolang huurdersunies bovendien niet erkend worden als een huisvestingsorganisme of als een volwaardige gesprekspartner voor de sociale huisvestingssector, zullen ze het beginstadium niet ont-

groeien. Dat is één van de belangrijkste besluiten van deze studie.

Te bestellen: Brusselse Federatie Huurdersverenigingen, Antwerpsesteenweg 295, 1210 Brussel. Tel 02/216 48 57.

B. Hubeau e.a., *De vergeten sleutel. Voorstel houdende wettelijke wijzigingen ter waarborging van de woonzekerheid in het huurrecht*, werkgroep Tegenspraak, 1989.

L. Deschamps, e.a., *Wonen*

in (on)zekerheid. De woonzekerheid in het huur- en huisvestingsbeleid, Tegenspraak-cahier, Kluwer, 1989, 304 blz.

Recht op wonen klinkt vanzelfsprekend, maar ligt nog ver van de realiteit. Ook woonzekerheid is een scharmielement in de huur- en huisvestingsproblematiek, maar nog lang niet in het huurrecht verwezenlijkt. De woonzekerheid is de directe aanleiding geweest tot de publikatie van een Tegenspraakcahier. Er is vooral aandacht voor de juridische aspecten, maar ook sociologische elementen komen aan bod, recht en realiteit worden met elkaar in verband gebracht. Het Tegenspraakcahier heeft het verder over woonkwaliteit en de situatie in het buitenland.

Een werkgroep van specialisten heeft in dit kader de brochure "De vergeten sleutel" gepubliceerd. Het ligt in hun bedoeling een campagne voor meer woonzekerheid te starten die door politici, organisaties en diensten ondersteund wordt. Konkrete gevallen bij huurdersadviesdiensten illustreerden de noodzaak van een wettelijk kader voor woonzekerheid.

De werkgroep stelt een aantal wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek en de Huisvestingscode voor, onder andere dat de huur van een woning die als hoofdverblijfplaats dient, in principe voor onbepaalde duur wordt aangegeven. De verhuurder kan de huurovereenkomst slechts opzeggen als hij of zijn naaste familie zelf het huis tot hun hoofdverblijfplaats willen maken of bij verbouwing van de woning.

S. Kroon, T. Vallen (red), *Etnische minderheden en Nederlands als tweede taal in Nederland en Vlaanderen*, Den Haag, Stichting Bibliographia Neerlandica, 1989, 114 blz.

De Nederlandse Taalunie richt zich op de taal in Vlaanderen en Nederland met als doel de Vlaams-Nederlandse integratie op dit vlak. Naar aanleiding van het symposium 'Nederlands als tweede taal' gaf de Taalunie in de reeks Voorzeten een boekje uit over onderwijs van het Nederlands aan anderstaligen. Overheidsbeleid, on-derzoek en onderwijs, in Nederland en in Vlaanderen, komen in onderlinge vergelijking ter sprake.

In het hele Nederlandse taalgebied wonen zo'n twee miljoen mensen, dikwijls etnische minderheden, die van huis uit niet Nederlandstalig zijn. Het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal kan aanzienlijke problemen meebrengen. Reden te over dus om aan het Nederlands als tweede taal aandacht te besteden.

Uit de bundel blijkt dat het tot nog toe povertjes gesteld is met beleid en onderzoek in Vlaanderen. Een gebrek aan visie, laattijdige en voorlopige maatregelen en wat volwassenenonderwijs betreft, een versnippering van de initiatieven, kenmerken de situatie in Vlaanderen.

xxxxxxxxxxxx

Cultuur als visie, Amsterdams Centrum Buitenlanders, Amsterdam, 1989, 44 blz.

In deze nota belicht het ACB verschillende aspecten van het begrip cultuur. Cultuur is een overlevingsfaktor, een voorwaarde voor maatschappelijk handelen en emancipatie. Cultuur is dan dat oeverloze gebied van normen en normeringen, waarden en waardeningen, communicatie en verwachtingen, die het menselijk handelen bepalen en stroomlijnen. Cultuur is zingeving.

Het ACB probeert aan te tonen dat problemen van migranten niet kunnen worden opgelost door opslorping van de groep in de meerderheidscultuur, maar dat gezocht moet worden in de richting van een versterking van de eigen kulturele positie. De schrijvers trekken de vergelijking tussen migranten en de emancipatie van katholieken

en gereformeerden in Nederland middels een krachtig, zelfbewust optreden zonder verloochening van de eigen kulturele achtergrond, tegen de historische ontwikkeling van de verzuiling. Daar kunnen we van leren.

Emancipatie van de etnische minderheden zal echter een lange en konfliktueuze weg zijn, schrijft het ACB. Assimilatie zal zelfs 'op een historisch unieke wijze' worden bemoeilijkt door de hoge werkloosheid, de toevloed van goed opgeleide vrouwen en het belang van diploma's, zodat er de migranten geen andere uitweg rest dan emancipatie, gebaseerd op geloof in de eigen cultuur.

J.Y. Charlier, M. Verwilghen (red), *Musulmans en Belgique: un statut spécifique ?*, Sybidi Papers, Academia, Louvain-La-Neuve, 135 blz.

De aanwezigheid van migranten uit islamlanden stelt een aantal problemen voor het rechtsstatuut van deze mensen op het vlak van het privaat recht. Iemand met een andere nationaliteit valt voor zaken als huwelijk, adoptie of erfrecht immers onder de wetgeving van het land waarvan hij de nationaliteit bezit. Dat brengt niet enkel technische problemen, bevoegdheidskonflikten of een verschillende rechtspraak met zich mee, maar leidt tot een werkelijke botsing van culturen. De moslim dient terzelfdertijd juridische en religieuze voorschriften in acht te nemen. Gerechtelijke uitspraken in ons land hebben het rechtsstatuut van de moslim-migrant onder druk gezet.

Dit boekje kan natuurlijk geen pasklare antwoorden bieden op de vele konkrete problemen. De inventarisatie van de rechtspositie en de belangrijkste problemen bij het toepassen van wetteksten zijn al een hele prestatie op zich. Zo is over de Marokkaanse of Tunesische wetgeving betreffende huwelijk, verstoting, echtelijke plichten, adoptie of bescherming van minderjarigen in België weinig informatie voorhanden. Een tiental auteurs, elk specialist op hun terrein, hebben ertoe bijgedragen dat dit

boek een schat aan informatie bevat.

J. Leman (red), *Onderwijs en vorming van laaggeschoolde jongeren*, ACCO, Leuven, 1989, 156 blz.

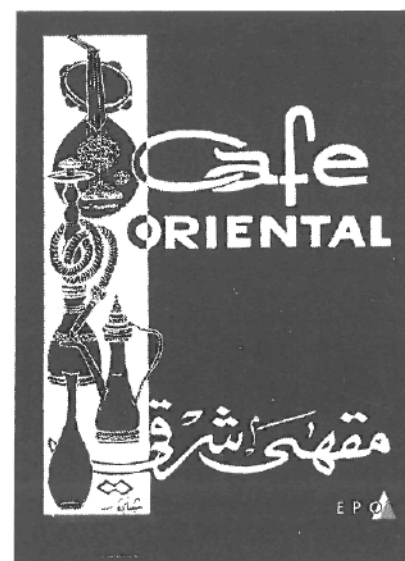
De leerplichtverlenging stelde problemen voor die groep van jongeren die 'schoolmoe' zijn voor ze 18 jaar zijn. Deze publikatie gaat over het deeltijds leren, onderwijsvormen opgezet om aan deze situatie een mouw te passen.

K. Michiels vergelijkt de systemen deeltijds leren uit Groot-Brittannië, Frankrijk, Nederland, West-Duitsland en België. Waar het in Vlaanderen nog aan schort, is de systematische koppeling aan arbeidservaring en aan kwalifikatiemogelijkheden. In een tweede deel van K. Sergeijssels worden de doelgroep, arbeid en deeltijds onderwijs en wat deeltijds onderwijs kan bieden, onder de aandacht gebracht. In een praktijkvoorbeeld wordt vormingscentrum Foyer uit Brussel belicht: welk profiel hebben de cursisten? Waar begon het bij hen mis te lopen? Hoe beoordeelde zij de vorming en wat zijn hun toekomstplannen? Verder wordt ingegaan op de specificiteit van vorming bij Marokkaanse en Turkse meisjes

Itinéraire pour un projet, Formation d'animateurs en milieu multiculturel, Centre Socio-culturel des Immigrés, Brussel, 1989, 45 blz.

Wat gaat er schuil achter de functie 'animator' of 'vormingswerker'? Over welke vaardigheden of kennis moeten deze mensen beschikken? Een publikatie van het Centre Socio-culturel des Immigrés de Bruxelles bevat een voorstelling van de vorming van animators die sinds zes jaar doorgaat op het centrum. De animator in het migrantenwerk bevordert de kulturele en sociale

ontwikkeling van de migranten. In een 3-jarige vormingscyclus (6 uur per week) wordt de kandidaat vertrouwd gemaakt met de migratie en met multiculturaliteit. Bij zijn vorming als animator is hij op zoek naar de eigen identiteit.

F. Groffy, e.a., *Café Oriental*. Marokkaans-Vlaamse Poëzie, EPO, Berchem, 1989. (ISBN 90 6445 845 6)

Gedichten en portrettekeningen, ontstaan uit de kontakten van Vlamingen met hun Marokkaanse stadsgenoten in een Sint-Niklaas' café. De gedichten werden in Arabische kalligrafie in het bundeltje opgenomen. Een erg verzorgde uitgave, getuige van de bikulturele rijkdom in een Vlaamse provinciestad.

Wij leren Turks, te bestellen bij IMECE, Sint Salvatorstraat 24, 9000 Gent.

'Wij leren Turks' is een methode die vanuit het dagelijkse leven naar de spreektaal en vanuit de gesproken taal en grammatika naar een korrekt gebruik van het Turks leidt. Dat deze methode sinds drie jaar aan de universiteit van Ankara gebruikt wordt en voldoet, kan een aanwijzing zijn dat ze erg geschikt is voor

- buitenlanders die Turks willen leren of het op onvoldoende wijze leerden

- Turken die lang in het buitenland verbleven

- Turkse kinderen die in het buitenland de basisschool volgden en in Turkije willen studeren of kinderen die hun studies in Turkije moesten onderbreken en toch hun moedertaal volledig onder de knie willen krijgen.

Zoals elke moderne taalmethode, bevat de methode verschillende componenten op drie niveau's: een handboek, een werkboek, cassettes en woordenschat.

Voor het eerst is er ook een uitgebreid woordenboek Turks-Nederlands en Nederlands-Turks uitgegeven met aandacht voor de grammatica.

V. Hobin, *Administratieve wegwijzer voor vreemdelingen, vluchtelingen, migranten*, Kluwer, Deurne, 1989, losbladige uitgave.

In dit werk wordt de volledige administratie rond verblijfsregeling, nationaliteit, arbeid en tewerkstelling, sociale zekerheid en familierecht op een praktijkgerichte wijze opgenomen. Sociale diensten, OCMW's, juristen, overheidsdiensten, mutualiteiten, allemaal ondervinden ze de noodzaak aan korrekte, duidelijke en bereikbare informatie op hun terrein. De vele wetten of koninklijke besluiten, de talloze domeinen waarop zich problemen kunnen voordoen, de stapels formulieren die de administratie vereist, maken de zaken niet eenvoudig. Voor alle vragen rond de vreemdelingenadministratie kunnen ze nu terecht in de Administratieve Wegwijzer voor Vreemdelingen. Zo werden in de Administratieve Wegwijzer onder andere modelformulieren en nuttige adressen en telefoonnummers opgenomen. Bovendien biedt het losbladig systeem de gebruiker de mogelijkheid altijd up to date te blijven door voorbijgestreefde informatie te vervangen. Grote aandachtspunten van de publikatie: de verblijfsregeling, na-

tionaliteit, arbeid en tewerkstelling, sociale zekerheid en familierecht.

Werkgroep Mort Subite, *Barsten in België*. Een geografie van de Belgische maatschappij, EPO, Berchem, 1990.

Voor wie geïntrigeerd wordt door de vraag of migrantenconcentraties onheilzaam zijn, al dan niet moeten bestreden worden, dan wel positieve elementen aanbrengen, is 'Een geografie van de Belgische maatschappij' aan te raden lektuur. De werkgroep Mort Subite, genoemd naar een Brussels café waar de auteurs plegen samen te komen en naar ik veronderstel zonder verder verband met de titel van hun boek, bestaat uit vijf wetenschappers die eenzelfde visie op de ruimtelijke evolutie delen. Zij willen de ruimte beschrijven en verklaren vanuit maatschappelijke processen. De inrichting van het Belgisch grondgebied heeft een sociale, politieke en economische stempel. Zo wordt de 'nieuwe aardrijkskunde' een zoektocht naar de spanningen die breuklijnen in het Belgische landschap doen ontstaan: tegengestelde belangen, economische groei, toegenomen mobiliteit, rijkere en armere bevolkingsgroepen. Bijzonder is dat deze theorievorming de economische, sociale, politieke en kulturele aspecten van de ruimte integreert.

Ook bij de ruimtelijke spreiding van migranten, bekijkt C. Kesteloot de spreidingspatronen niet als alleenstaande feiten, maar in een bredere maatschappelijke kontekst. Dat vreemdelingen gekoncentreerd wonen is de uitdrukking van hun situatie van achterstelling (lage lonen, beperkt inkomen, dus beperkte consumptie en mobiliteit), en tevens een mogelijkheid om deze situatie van achterstelling te bestendigen. Men houdt door de woonsituatie immers een laag behoefteniveau in stand en dat is de voorwaarde om een arbeidsreserve van migranten beschikbaar te hebben. Kesteloot beschrijft tenslotte hoe spreidings- of concentratieverschijnselen ook funktie zijn van de kulturele en politieke integratie. Een opmerkelijke wetenschappelijke publikatie.

Febe Deug, *En dan ben je pas echt ver van huis*. Turkse en Marokkaanse vrouwen en meisjes over seksueel geweld en de hulpverlening, Sticht. tegen Seksueel Geweld, Utrecht, 1990.

Achttien Turkse en Marokkaanse vrouwen worden aan het woord gelaten over hun ervaringen met seksueel geweld en met hulpverlening. Nederlandse hulpverleners en artsen hebben het over hun manier van werken en werkproblemen.

Veel vooroordelen bij de autochtone bevolking, als zou seksueel geweld binnen bepaalde perken in de Turkse of Marokkaanse cultuur normaal zijn bijvoorbeeld, blijken voor de vrouwen een moeilijk te nemen klip. Daarenboven blinkt de hulpverlening in het algemeen niet uit in kennis en deskundigheid met betrekking tot de migrantenkulturen.

F. Deug probeert via getuigenissen een antwoord te geven op vragen rond seksueel geweld en reële hulpverlening.

B. Hubeau, M. Taverne, *Codex Vreemdelingenrecht*, Die Keure, Brugge, 356 blz. (ISBN 90 6200 360 5)

De Codex Vreemdelingenrecht bevat alle wetgeving met betrekking tot maatschappelijke problemen van migranten en gaat dus verder dan het klassieke 'vreemdelingenrecht' (verblijfs-

en nationaliteitswetgeving, toegang tot de arbeidsmarkt, enz.). De belangrijkste domeinen (arbeid, verblijf, nationaliteit, racisme, ...) of groepen (vluchtelingen, zelfstandigen) komen in een aparte rubriek aan bod. Telkens vindt de gebruiker een chronologisch overzicht van de internationale bepalingen, de nationale en regionale wetgeving, de uitvoerings- en eventuele andere besluiten.

E. Boutmans, *De toepassingsmogelijkheden van de racisme-wet*, Liga voor de Mensenrechten, Gent, 1989, 43 blz.

Eddy Boutmans wil met de analyse van de toepassing en de interpretatie van de racisme-wet van 30/7/81, die slechts na veel discussie werd aangenomen, een bruikbaar document leveren, ook voor niet-juristen. De tweede generatie die ingebed is in de Belgische samenleving, ervaart maar al te duidelijk alle vormen van diskriminatie. De racisme-wet kan dus een nuttig instrument zijn om de migranten in ons land te laten evolueren naar volwaardige, gerespecteerde burgers. Anderzijds - en dat is een juridisch standpunt - verdraagt een strafwet geen al te ruime interpretatie, maar moeten de bedoelingen van de wetgever worden gerespecteerd. De wet mag geen politiek wapen worden dat te pas en te onpas wordt aangewend. De synthese van de auteur noemt deze 'forensisch welzijnswerk': de lijnen afbakenen waarbinnen strafrecht aan welzijn bij kan dragen.

Studiedag

Onder de titel *Kleur bekennen* organiseert de Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid op zaterdag 21 april '90 een studiedag over *Migranten en Sociaal-kultureel werk*. Het CSC wil nagaan welke rol het sociaal-kultureel werk, sport of amateuristische kunstbeoefening kunnen spelen in de bestrijding van het racisme en de uitbouw van een multiraciale samenleving. Ze stellen zich

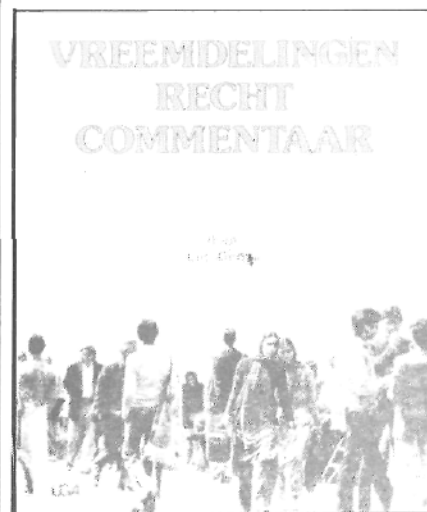
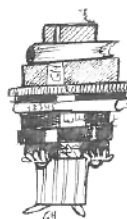
vragen als 'Werken we aan integratie wanneer we een buitenlandse dansgroep engageren?', 'Is kulturele integratie een illusie?' en 'Zetten we wel een stap in de goede richting wanneer we van migranten een kongresthema maken?'.

Trefcentrum "De Markten", Oude Graanmarkt 5, 1000 Brussel. Meer informatie: CSC-Koepel, Keizerslaan 13, 1000 Brussel. Tel. 02/513 26 12.

Vacature

De stichting *Ibn Khaldoun* zoekt voor onmiddellijke indiensttreding een vormingsverantwoordelijke (m/v).

Kennis van Arabisch en Nederlands is een voorwaarde. De kandidaat moet in aanmerking komen voor een DAC-statut. Kandidaturen voor 1 mei bij ACV, t.a.v. Kris Van Groensveld, Onder den Toren 5 - 2800 Mechelen. Tel 015/29 86 41.

L. Denis, *Vreemdelingenrecht Commentaar*, UGA, Heule, 1989, 150 blz. (ISBN 90 6768 156 3)

Sinds de verblijfswet van 15 december 1980 zijn er heel wat boeken over het vreemdelingenrecht verschenen, getuige deze dokumentatierubriek. Toch heeft elke publikatie een beetje zijn eigen doelpubliek. Meer en meer advocaten houden zich met deze materie bezig en het aantal rechterlijke beslissingen is de hoogte ingeschoten. Enig commentaar bij de basisprincipes van de wetgeving op arbeid en verblijf is voor de rechtspractici dan ook niet ongewenst. Deze publikatie komt daar ruimschoots aan tegemoet. De auteur is een man uit de praktijk die de evolutie van de rechtspraak op de voet volgt.

De gezondheidszorg moet zich aanpassen aan de multi-kulturele samenleving

Hier en daar dokterde wel een huisarts met veel migranten onder zijn patiënten wat uit, maar binnen het migrantenbeleid is gezondheidszorg altijd een verwaarloosd broertje geweest. Ook het onderzoek op dit vlak is erg beperkt.

Het Centrum voor Etnische Minderheden en Gezondheid denkt op hierin een rol van betekenis te kunnen spelen. Als een brug tussen plaatselijke initiatieven en de overheid wil het Centrum bijdragen tot het soepeler maken van de gezondheidsstructuren, zodat ook migranten aan hun trekken komen. Deskundigheid doorgeven aan gezondheidsverstrekkers is één van de voorwaarden.

Onderzoek

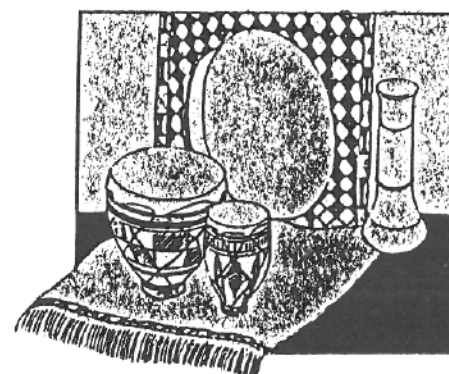
Mede omwille van psycho-sociale invloeden hebben migranten specifieke

medische klachten. Een aangepaste behandeling van die klachten kan dus nodig zijn. Niemand weet echter wat er juist allemaal voor migranten wordt op touw gezet. Daarom maakt het centrum een sociale kaart van de voorzieningen voor migranten in Vlaanderen. Gemeenten met meer dan 100 Turkse of Marokkaanse inwoners worden in de inventaris opgenomen.

Bijzondere aandacht gaat naar de tewerkstelling van migranten in de gezondheidszorg. Daartoe stelde het Centrum een 'tewerkstellingsplan' voor 'interculturele medewerkers' op. Die moeten een vlotte communicatie tussen arts en patiënt (artsen hebben het daar bij migranten doorgaans moeilijk mee) kunnen tot stand brengen. Ze moeten zelfstandig als voorlichter kunnen optreden op een bepaald terrein van de gezondheidszorg (kinderzorg, voeding, preventie, ziekenhuiszorg, ...) en informatie over hun cultuur kunnen

verstrekken. Een erg gedetailleerd plan werd overgemaakt aan de Koninklijke Commissaris. Men stelt dat 40 Turkse en evenveel Marokkaanse medewerkers in de Vlaamse gezondheidszorg een noodzaak zijn.

Het Centrum Etnische Minderheden en Gezondheid vreest nu dat het beleid - door het lanceren van gemeentelijke initiatieven (Vlaams Fonds voor Integratie van de Achtergestelden - Projekten Van den Bossche) - de noodzaak aan deskundige begeleiding over het hoofd heeft gezien. De initiatieven dreigen te versnipperd en onvoldoende deskundige te worden uitgewerkt, zodat ze niet de gewenste resultaten opleveren. Daarmee benadrukt het Centrum de rol die het te spelen heeft.

Tentoonstelling Darbat el Bendir

bijeen werden gebracht. Het succes van deze, in eerste instantie tijdelijke, tentoonstelling zette Nadi Echams er toe aan op dit initiatief voort te bouwen.

De tentoonstelling belicht de belangrijkste rituelen in de Marokkaanse cultuur, zoals het Naamgevingsfeest, de Besnidenis, het Feest voor het meisje, het Verlovingsfeest, ... Naast foto's en begeleidende teksten worden ook muziekinstrumenten, feestkleding, handwerk en specerijen met een belangrijke rituele betekenis getoond.

Migrantenorganisaties, socio-kulturele groepen, scholen, vrouwenorganisaties of andere geïnteresseerden kunnen de tentoonstelling voor maximum één week ontlenuen, mits betaling van de luttel som van 1200 fr. Hierin is begrepen: de tentoonstelling (30 kartonnen panelen), verlichting en 10 affiches.

Voor meer praktische gegevens en reservatie: Hilde Liessens, Marokkaanse vrouwenwerking Nadi Echams vzw, Korte Batterijstraat 7, 2018 Antwerpen. Tel 03/216.15.99.